

KÜRESEL DİYALOG

Bir yılda 14 dilde 5 sayı

3.1

Morfojenesis yoğunlaşıyor

Margaret Archer

ISA yola çıkıyor

Izabela Barlinska ile Görüşme

Modernite ve İslam

Riaz Hassan,
Mohammed Bamyeh,
Jacques Kabbanji

- > **Günümüz Rusya'sında Toplumsal Cinsiyet Meselesi**
- > **Ukrayna'da Halk Sosyolojisi için Beklentiler**
- > **Romanya'nın Memnuniyetsizlik Kışı**
- > **Küresellemenin Ötesinde Romanya Sosyolojisi**
- > **CriticAtac: Romanya'dan bir Anti-Kapitalist Manifesto**
- > **Sociopedia.isa'da Üç Yıl**
- > **Herkes için Daha İyi Sağlık Hizmeti**
- > **Profil : Ivan Varga, 1931-2012**
- > **"Açık Erişim" Hangi Kapıları Açıyor?**
- > **Hint Editör Takımımızı Tanıyalım...**
- > **Foto-Deneme: Sınırlarda Yaşamak**

BÜLTEN

International
Sociological
Association

CILT 3 / SAYI 1 / KASIM 2012
www.isa-sociology.org/global-dialogue/

GD

> Editörden

Dil Meselesi

2nci ISA Forumu gerçek bir başarı oldu. 3600 kayıtlı katılımcı 55 araştırma komitesi (RCs), tematik gruplar(TGs), ve çalışma grupları (WGs) Buenos Aires Üniversitesi Ekonomi Fakültesinde 1-4 Ağustos tarihleri arasında bir araya geldiler. Bu başarı için ISA Araştırma Başkan Yardımcısı Margaret Abraham, Forum Başkanı; Izabela Barlinska ve ISA sekreterliğindeki çalışanlarına ve yerel organizasyon komitesi başkanı Alberto Bialakowsky ve başkan yardımcısı Alicia Palermo'ya teşekkür borçluyuz. Bununla birlikte tüm araştırma komitelerinin, tematik grupların ve çalışma gruplarının başkanlarının da özverili çalışmaları ve organizasyon yetenekleri ile çok sayıda katılım talebiyle başa çıkmadaki başarıları da bir o kadar önemliydi. Biz Buenos Aires' ten kıtalararası tartışmalara hayran kalarak, Latin Amerika Sosyolojisi'nden çok etkilenerak 2014'de gerçekleşecek Yokohoma kongresine doğru yol almaya hazır bir biçimde ayrıldık.

Latin Amerika'da en son 1982 yılında Kongremiz Mexico City'de gerçekleştiği zaman bulunmuştuk. Izabela Barlinska'nın *Küresel Diyalog*'un bu sayısında yayınlanan röportajında anlattığı gibi, bu kongre yerel katılımcılarının haklı olarak İngiliz dilsel emperyalizmine karşı öfkeli oldukları, fırtınalı geçen bir toplantı olmuştu. 1982'de gerçekleşen bu kongreden yalnızca birkaç yıl sonra İspanyolca Fransızca ve İngilizcenin yanında ISA'nın resmi dilleri arasına katıldı. 30 yıl gerçekleşen kongremizde açılış oturumlarının simültane tercümeleri, İspanyolca oturum serileri, çok dilli paneller ve farklı biçimlerde diller arası iletişimi kolaylaştıran katılımcılar ile dil sorununun üstesinden gelmekte çok daha başarılı olduk.

Son 30 yılda toplantılarımız yalnızca dil boyutuyla değil pek çok boyutuyla daha kapsayıcı bir hale geldi. Aynı zamanda İngilizce bir *lingua franca* gibi çok daha fazla baskın hale gelerek dünyada en çok tercih edilen ikinci dil oldu. Şüphesiz bu durumun sosyolojinin kapsamını genişletmenin yanı sıra yeni imkanlara ve malzemelere erişimi artırmak gibi faydaları oldu. Bununla birlikte İngilizcenin yaygınlaşması kendi eşitsizliklerini de üretti: İngilizceye aşina olmayanların daha derin bir dışlanma hali, ve aşina olanların arasında hiyerarşilerin yaratılması gibi. İngilizce'de akıcılığa sahip olma sözlü sunum ya da makale yayınlama gibi konularda diğer dillerde olmadığı kadar çok avantaj sağlarken küresel düzlemde olduğu kadar -İngilizcenin ikinci dil olduğu- ulusal bilimsel topluluklarda da ayırt edici, farklılaştırıcı bir özellik haline dönüştü.

Üniversiteler sembolik bir statü için (sonrasında maddi getiriler de sağlayacak olan) dünya çapında bir rekabete girdiklerinden, uluslararası dergiler çok fazla rağbet görmekte. Bu demektir araştırmacı sadece İngilizce yayın yapmak değil, kendi toplumunun sorunlarına, meselelerine yabancı kalan paradigmalar ve çerçeveler dahilinde araştırmalar yapmak durumunda. Filistinli sosyolog Sari Hanafi bu durumu şöyle ortaya koyuyor: "Küresel yayın yap ve yerel olarak yok YA DA yerel yayın yap, küresel olarak yok ol." Bu sorunla karşılaşmak çok dilli çok meslekli olmak çifte iş yapmak ve çoğul bir kitleye seslenmek demek. Bu sorun ABD ve İngiltere'nin sınırlı sosyolojisi kadar diğerleri için de geçerlidir. Bu noktada Buenos Aires Forumu küresel sosyolojiye yeni standartlar getirmiştir.

> Küresel Diyalog 14 dilde yayınlanmaktadır. Dergiye [ISA web sitesinden](#) ulaşılabilir.

> Yayınlanması istenen yazıların Michael Burawoy'a gönderilmesi gerekmektedir: burawoy@berkeley.edu

Margaret Archer, ISA eski başkanı, "morfojenesis" olarak adlandırdığı sosyal yapı ve sosyal aktörlerin gelişen etkileşimini incelediği sosyoloji görüşünü anlatıyor.

Izabela Barlinska ISA'nın 25 yıldaki gelişimine (sekreterliğin 1987'de Madrid'e taşınmasından bugüne kadar) dair etkileyici kişisel açıklamalarına devam ediyor.

Ernest Gellner, Max Weber ve Edward Said Modernite ve İslamla ilgili tartışmada geçen tüm isimler burada, Riaz Hassan, Mohammed Bamyeh ve Jacques Kabbanji'nin çatışan yaklaşımlarında temsil ediliyor.

> Yayın Kurulu

Editör:

Michael Burawoy.

Yönetici Editörler:

Lola Busuttil, August Bagà.

Yardımcı Editörler:

Margaret Abraham, Tina Uys, Raquel Sosa,
Jennifer Platt, Robert van Krieken.

Danışman Editörler:

Izabela Barlinska, Louis Chauvel, Dilek Cindoğlu,
Tom Dwyer, Jan Fritz, Sari Hanafi, Jaime Jiménez, Habibul
Khondker, Simon Mapadimeng, Ishwar Modi, Nikita Pok-
rovsky, Emma Porio, Yoshimichi Sato, Vineeta Sinha, Ben-
jamin Tejerina, Chin-Chun Yi,
Elena Zdravomyslova.

Bölgesel Editörler

Arap Dünyası:

Sari Hanafi, Mounir Saidani.

Brezilya:

Gustavo Taniguti, Juliana Tonche, Pedro Mancini, Célia da
Graça Arribas, Andreza Galli, Renata Barreto Preturlan,
Rossana Marinho.

Kolombiya:

María José Álvarez Rivadulla, Sebastián
Villamizar Santamaría, Andrés Castro Araújo.

Hindistan:

Ishwar Modi, Rajiv Gupta, Rashmi Jain, Uday Singh.

İran:

Reyhaneh Javadi, Shahrads Shahvand,
Fateme Moghaddasi, Saghar Bozorgi,
Najmeh Taheri.

Japonya:

Kazuhiisa Nishihara, Mari Shiba, Kousuke Himeno, Tomo-
hiro Takami, Yutaka Iwadata, Kazuhiro Ikeda,
Yu Fukuda, Michiko Sambe, Takako Sato, Shohei Ogawa,
Tomoyuki Ide, Yuko Hotta, Yusuke Kosaka.

Polonya:

Mikołaj Mierzejewski, Karolina Mikołajewska,
Jakub Rozenbaum, Michał Chelmiński,
Krzysztof Gubański, Emilia Hudzińska, Julia Legat,
Kamil Lipiński, Adam Müller, Mikołaj Niziński,
Tomasz Piątek, Anna Piekutowska, Anna Rzeźnik,
Konrad Siemaszko, Zofia Włodarczyk.

Romanya:

Cosima Rughinis, Ileana Cinziana Badanau.

Rusya:

Elena Zdravomyslova, Anna Kadnikova,
Elena Nikiforova, Asja Voronkova, Alexander Kondakov.

Tayvan:

Jing-Mao Ho.

Türkiye:

Aytül Kasapoğlu, Nilay Çabuk Kaya, Günnur Ertong,
Yonca Odabaş, Zeynep Baykal

Medya Danışmanları:

Annie Lin, José Reguera.

> Bu Sayıda

Editörden: Dil Meselesi **2**

Morfojenesis'in Yoğunlaşması ve Sosyoloji Mesleği
Margaret Archer, İsviçre **4**

ISA Yola Çıkıyor
Izabela Barlinska, İspanya **6**

> TARTIŞMA

Müslüman Dünya'nın Eksiklikleri
Riaz Hassan, Singapur **9**

Hassan'a Cevap: Karmaşıklık Eksikliklere İndirgemek Üzerine
Mohammed Bamyeh, ABD **12**

Hassan'a Cevap: Şarkiyatçılığın Sınırlar
Jacques Kabbanji, Lübnan **14**

> SOVYET MİRASLARI

Günümüz Rusya'sında Toplumsal Cinsiyet Meselesi
Anna Temkina, Rusya **16**

Ukrayna'da Halk Sosyolojisi için Beklentiler
Lidia Kuzemska, Ukrayna **19**

> ROMANYA'DAN SOSYOLOJİ

Romanya'nın Memnuniyetsizlik Kışı
Cătălin Augustin Stoica and Vintilă Mihăilescu, Romanya **20**

Küreselleşmenin Ötesinde Romanya Sosyolojisi
Ioana Florea and Delia Badoi, Romanya **22**

CriticAtac: Romanya'dan Anti-Kapitalist Bir Manifesto **24**

> ISA'DAN HABERLER

Sociopedia.isa'da Üç Yıl
Bert Klandermans, Hollanda **26**

Herkes için Daha İyi Sağlık Hizmeti
Ellen Kuhlmann and Claus Wendt, Almanya,
and Ivy Bourgeault, Kanada **27**

Profil: Ivan Varga, 1931-2012 **28**

> ÖZEL KÖŞELER

"Açık Erişim" Hangi Kapıları Açıyor?
Jennifer Platt, Birleşik Krallık **29**

Hint Editör Takımımızı Tanıyalım
Ishwar Modi, Hindistan **30**

Foto-Deneme: Sınırlarda Yaşamak
Alexia and Edward Webster, Güney Afrika **31**

> Morfojenesisin yoğunlaşması ve sosyoloji mesleği

Margaret Archer, École Polytechnique Fédérale de Lausanne, İsviçre, ISA eski Başkanı, 1986-1990

Margaret Archer ISA'nın ilk ve tek kadın başkanıdır. 1986-1990 yılları arasında bu görevini sürdüren Archer "morfojenesis süreci" olarak toplumsal değişim üzerine bir çalışmaya öncülük etmiştir. Bu süreçle sosyal yapının aktörlerle birbirini takip eden etkileşimleri ve bu değişimlerin mümkün kıldığı kültürel anlayışlar kastetmekteydi. Çalışmalarına Fransız ve İngiliz eğitim sistemlerini ve bu sistemlerin cevapları nasıl yapılandırdıkları ve bu cevapların da sistemleri nasıl yeniden şekillendirdiğine bakarak başladı. Dünya çapında pek çok takipçisi olan Archer kendi "realist sosyal teorisi" üzerinde duran pek çok kitabın yazarıdır. Uzun yıllar Warwick Üniversitesinde ders veren Archer halen École Polytechnique Fédérale de Lausanne'da bulunan Sosyal Ontoloji merkezini yönetmektedir.

Margaret Archer 2008'de Londra'da Uluslararası Kritik Realizm Derneğini (International Association for Critical Realism) işaret ederken

Sosyoloji ilk olarak şu dört soruya cevap arayarak ortaya çıkmıştır: " Nereden geldik? Şimdi nasıl bir yerde yaşıyoruz? Nereye gidiyoruz? Ne yapılmalı?" Bunların hepsi gerçekçi sorulardır: Geçmiş yaratan ve nedensel güçleri ile hali hazırda geleceği de şekillendiren gerçek insanlarca işgal edilen, gerçek özelliklere sahip gerçek bir sosyal dünya vardır. Weber'in sosyolojinin misyonun olayların neden "öyle" değil de "böyle" olduğunu keşfetmek olduğunu söyler. Böyle bir söyleme katılanlar Baudrillard'ın "yapılacak tek şeyin parçalarla oynamaktır" görüşüne katılmayacaklardır. İbni Haldun bunu gerileyen bir medeniyetin özelliği olarak adlandırabilirdi.

Postmodernist "oyunculuktan" daha zarar verici olan gerçekte parçalara ayırma halidir. Tüm sosyal hayat-mikro, mezo, makroskopik-gerekli olarak yapı (structure), aktör (agency) ve kültür arasındaki ilişkilerden gelir (SAC). Sosyal olan her şeyi anlatmak için bu üçlü ilişki kaçınılmazdır.

Tanımlarla kafa karıştırmadan yapıyı ve insanların karşılaştıkları sürekli değişen bağlamları dışarıda bırakmak olası hale geldi; kültürü yok saymak ve kimsenin karşılaştıkları durumları yorumlayacak bir fikir birikimi olmaması da ... Aktör (Agency) olmadan sosyal düzenin bir parçası olmanın etkin bir sonucu olan

>>

etkinlik bağımlılığımızı yitirdik. Sosyolojinin görevi yapı aktör ve kültürlerin etkileşimini, sonuçta elde edilen görünümü, şekillenışı açıklamaktır. Parçaları ayırarak ve ufalayarak pek çok sosyal teorisyen mesleklerinden vazgeçmiş, SAC'ın her bileşeni için ölüm raporu yazan cenaze levazımatçılarına dönüşmüşlerdir. Sonunda da bu ölümlerle dünyanın her yeri, olayların neden böyle olduğu ve başka türlü nasıl olabileceğini anlatabilecek araçlardan mahrum kalmış oldu.

Yapılara gelince, günümüzün yapı bozum (de-structuration) teorileri onların yerini hızla alıyor. Akışkanlık metaforu sosyalin nihai kontrol edilemezliğine işaret ediyor. Bu “kaçak dünya” (Runaway), “Juggernaut” (her şeyi yıkan güç), “risk toplumu” gibi kavramlarla açıklanmaya çalışıldı. Bu akış giderek momentum kazandı ve karmaşıklık teorisiyle çerçevesi çizilen kendi-kendini örgütleyen olay denizinin dışına taşmaya başladı. Ama amacın uyumsuzluğu güncel ekonomik krizle ortaya çıktı. Bu kriz yapının daha önceden önu tıkanmış bir parçasını açığa çıkardı. 2008 öncesine göre küresel finansı yapılandırma ve onun çok uluslu şirketler ve ulusal hükümetlerle ilişkilerine dair çok daha fazla şey biliyoruz. Katı olan her şey havada erimedi, ama sermaye piyasası türev araçları (derivatives), riskli ipotek borçları, yabancı para ilişkileri ve borç ticareti kavramları Fordist döneme kıyasla çok daha anlaşılır oldu.

Yapılandırılmış konumlar, ilişkiler ve çıkarlar aslında karışık olduğu için medya, krizi önemsizleştirdi, bankerlerin bir sürprizi adı altında kişiselleştirdi ve bu durum bazı açgözlülerin yol almasına neden oldu. İşgal hareketleri (Occupy movements) bir anlamda başta da bahsedilen eksik araç takımını doğruluyor. Bu hareketler küresel finansal kapitalizme mi yoksa tasarruf tedbirlerine mi karşı çıkıyorlar? Bu noktada Londra emin görünmezken, Cenevre hareketi bu konuda varolan karışıklıkları anlamak, çözüm üretmek, kontrol altına alabilmek için düzenli seminerler organize ediyorlar. Heterodoks ekonomistlerin dernekleri genelde bu hareketlere sosyologlardan çok daha fazla destek çıkmakta. Stefano Zamagni'nin son on yılda Nobel ödülü sahiplerinin ekonomiye yaptıkları yıkıcı katkılarına dair analizinin bizdeki sosyologlardaki karşılığı nerede? Bir sivil ekonomi planlanırken bizim katkımız ne olacak?

Bu bizi kültürün ve “başka alternatif yok” söyleminin (TINA) “Her zamanki işletme” (“Business as usual”) söylemine dönüşte oynadığı büyük role götürüyor. Kültürel dönemeç” söylemi özelleştirdi ama kriz söylem düzeyinde çözülemez görünüyor. Söylemin egemenliği ideoloji kavramını yerinden ederken onu sınıf savaşının hayaletinin durduğu çöp kutusuna gönderdi (trash can of “zombie” class warfare). Bununla birlikte fikirler ve

çıkarlar arasındaki hayati bağ bir meşrulaştırma alanı olarak kaybolmuş oldu. Kaybolanların arasında eleştirinin düşünsel kaynakları da var. Bu sadece ifade edilen etkinlikleri değil (ki bunlardan çokça var), yoklukları başka bir alternatif yok söylemini güçlendirecek sosyal hareketlenmenin kaynaklarını da kapsıyor. İronik bir biçimde, damlalar taşkına dönüştükçe hızlı değişimle tutarsızlığına rağmen sosyolojide yaygın bir alışma bağımlılığı, ruhsal bir habitus, rutin bir eylem hali var olmaya başlıyor. Bunu ilk vurgulayan büyük amerikan pragmatistleri olsa da problemin konumu ebe kadınların düşünsel (reflexive) bir yeniliğinden öteye gidemedi.

Son olarak, değinilmesi gereken belki de en ciddi mesele, Foucault'nun 40 yılı aşkın zaman önce söylemiş olduğu gibi “deniz kıyısında kumsala çizilen bir çehre gibi” yok olan öznenin ölümü olmalı. O zamandan beri insanın silinişi pek çok tahta silgisiyle tekrarlandı, tasvir edildi: kendini yeniden yazmaya açık yazı tahtası (Gergen) seri olarak yeniden üretilen özne (Beck), ve son olarak, ajanla ilgili “aktant” rütbesine düşürülmesi (Latour). Öznenin ölümüyle, yönelmişlik, düşünsellik, önemseme ve bağlılık da sosyalin başka türlü nasıl olabileceğini tahayyül edebilecek biricik insani yeti ile birlikte çıkışlarını yaptılar.

İnsani sorumluluklarımızı ve potansiyellerimizi savunanlar son derece seyrek. Bundan dolayı Andrew Sayer muhteşem kitabı “Why Things Matter to People”ı yazma ihtiyacı hissetti. Bugün sosyoloji hala insancıl bir yerde duruyor olsa da insani'ye olan yaklaşımı tıkanmış durumda. Buna bağlı olarak yalnızlık, soyutlanma, marjinalleşme ve dışlanma kavramları kadar popüler kavramlar değil artık, ama bunlar sadece çok gelişmiş dünyanın ve ihraçlarının baş belaları... Sosyologlar gelişimden çok acı çekmeye karşı duyarlılığımızı vurgulamakta güçlüler. “Gelişme Sosyolojisi”ni ilerletmekte kendimizi büyük ölçüde tartışılmaz biyolojik ihtiyaçlarla sınırlandırarak çok çekingen davrandık. Neden bir eğlence sosyolojisi yok? Neden mutluluk ekonomistlerin hesaplamalarına bırakılmış? Gelişen bir sivil topluma katkı sağlayacak bir sosyoloji bu soruları cevaplamalı...

Bugünkü öncü mecaz “Akışkan modernite (liquid modernity)” olmakla birlikte metaforlar hiçbir şeyi açıklamazlar ve sıklıkla yanlış yönlendirirler (mekanik, organik ve sibernetik gülümsemelerdeki gibi). Değişimin belirli teorileri SAC'nin sadece tek bir öğesinin üzerinde durdular: “Bilgi Toplumu” için “kültür”; “Küreselleşmiş Kapitalizm” veya “İmparatorluk” için “yapı” ve “düşünsel modernizasyon”un “kurumsallaşmış bireysellik”i için “ajan”. Bunlardan her biri (ampirik açıdan çarpıcı) bir bileşeni ele almakta, onu öncü kısım olarak değerlendirmekte ve yanlış olarak değişimin yaratıcı mekanizması ile eş tutmaktadır. Bunun yerine, SAC sinerjilerinin ve sosyal morfojenesisini değişimi yoğunlaştıran süreç olarak ortaya çıkaran pozitif geri beslemeleri, metaforik olmayan bir biçimde incelemeliyiz. ■

> ISA yola çıkıyor

Izabela Barlinska ile görüşme

Izabela Barlinska ve ISA Araştırma Başkan Yardımcısı Margaret Abraham, Buenos Aires Forum'da ciddi bir konu üzerinde tartışırken Ağustos, 2012.

Küresel Diyalog'un, geçen (2.5) sayısında Polonyalı genç bir öğrencinin ISA' da nasıl işe alındığını ve nasıl derneğin vazgeçilmez organizasyon beyni olduğunu öğrenmiştik. Röportajın ikinci ve son bölümünde Dr. Barlinska bize ISA' nın yapılanma ve güçlü bir kurum olma hikayesini anlatıyor.

MB: Sizinle geçen görüşmemizde Amsterdam'da ünlü yazar Ryszard Kapuściński'yi ağırlamanızda kalmıştık. Ama daha sonra, 1986 yılının sonlarında ISA başkanı Fernando Henrique Cardoso, Madrid'e taşınıp yeni bir ofis kurmanız halinde size yönetici sekreterliği işini teklif etmişti. Peki ne yaptınız?

IB: Evet, buraya, Madrid'e Ocak 1987'de geldim, kendi başıma, bir kelime bile İspanyolca konuşamazken. Yeni bir ofis kurmam gerekiyordu. Sanırım böyle bir sorumluluk alabilmek için genç ve deneyimsiz olmanız gerekir. O zaman bunun ne demek olduğunu hayal edemiyordum. İspanya Bilimler Akademisi'nde (Spanish Academy of Sciences) yer almak için, içinde valizlerimin ve ISA kağıtlarının olduğu büyük bir konteynırla Madrid'e geldim. ISA İspanyol Eğitim Bakanlığının çağrısıyla buraya ofis açıyordu ancak ISA'nın İspanyol Bilimler Akademisi'ndeki (Spanish Academy of Sciences) ofislerinin yapımı henüz tamamlanmamıştı.

MB: Yalnız başınıza mıydınız?

IB: Tek yardım aldığım daha önce ISA'nın Montreal ve Amsterdam'daki Sekreterya'larında çalışan Chile'den bir meslektaşım Sergio Contreras'dı. İspanyolca bildiği için yardıma gelmişti. İkimiz beraber ofisi açmaya çalıştık. Zordu. İspanyolcamı inşaat işçilerinden öğrendim diyebilirim. Ama işin güzel tarafı ISA'yı resmi kayıtlara geçirmek için hazırlamam gereken kağıtlar sayesinde Eğitim Bakanlığı'ndakileri tanımış olmam oldu. Sekreterler İspanyolca konuşamadıkları için patronları ile görüşmeme izin verdiler. Dolayısıyla Sosyalist hükümetin yüksek mevkilerdeki insanları, tanıdım arkadaşlık kurdum, Felipe González hükümetini düşüren kuşaktan arkadaşlarla dağlarda doğa yürüyüşlerine katıldım.

MB: Polonya'dan gelen biri olarak onlarda merak uyandırmış olmalısınız?

IB: Polonya o dönemlerde çok ünlüydü. Herkes Solidarity hareketinin İspanyada yaptıkları gibi Polonya'da da Otoriter rejime karşı savaşıyor bir güç olarak önemini anlamıştı. Dolayısıyla Polonya, en azından Polonya'daki muhalefet, sosyalistler arasında iyi bir üne sahipti.

MB: Sonuçta yalnız başıydınız. Cardoso'nun ofis kuralları Margaret Archer'ın gelişiyile sona ermiş olmalı.

IB: Margaret 1986'da Yeni Delhi'deki Dünya Kongresi'nde Başkan seçildi. ISA'nın ilk ve bu zamana dek tek kadın başkanıydı. Birlikte çalıştık ve uzun süreli bir dostluğumuz oldu.

MB: Peki buraya geldiğinizde karşılaştığınız en zor sınav ne olmuştu?

IB: Yeni bir ülkede bir ofis kurmak ve onu teşkilatlandırmak zaman alıyor. Ayaklarımız yere sağlam basar basmaz, 1990 Dünya Sosyoloji Kongresini Madrid'de organize etmeye başladık. Bu durum büyük bir Latin Amerika bağlantısı demekti ki bunun sonucunda da İspanyolca Derneğin Üçüncü dili haline gelmiş oldu.

MB: Bu durum sadece bu kongre sonucu mu? Ben 1982'de Mexico Kongresinden sonra diye düşünmüştüm.

IB: Mexico bir protesto ile karşılandı. Herkes Kongrenin İspanyolca olmayışını protesto ediyordu. Ama İspanyolca'nın tanınması çok sonradır. Yani Sekreterliğin Madrid'e taşınmasıyla ISA'ya yeni bir kıta dahil olmuş gibi oldu. İleri bir teknolojiye sahip değildik- ilk bilgisayar geldiğimizde vardı ama çok ama çok farklıydı. Ama buradaki zorluk bir taraftan İspanyol coğrafyası ve insanları hem kongrede hem de Dernekte çok arkadaş canlısı olsalar da, kimi İspanyollar... nasıl söylemeliyim bilmiyorum... Derneği kendi amaçları ve kariyerleri için kullanmak istiyorlardı. Ve bu durum herkes için çok tatsız bir hal almıştı. ISA bundan çok acı çekti. Madrid Kongresinin kendisi, Madrid'in boğucu sıcaklığında, Complutense Üniversitesi'nin klimasız üç binasında gerçekleştirildiğinden çok gergin geçti.

MB: Bu kongre Hintli Sosyolog, T.K. Oommen'ın Başkan olarak seçildiği kongre miydi?

IB: Bu doğru. Bu seçim sonuçları ISA için ciddi sorunlar yaratmıştı çünkü bazı İspanyol sosyologlar Spaniard'ın başkan seçilmesini umut ediyorlardı. Beklenmedik bir başka sonuç da ISA'nın resmi olarak kayıtlı olduğu İçişleri Bakanlığı'ndaki kaydının silinmesi ve İspanyol Bilimler Akademisi'ndeki ofislerimizden kovulmamız oldu. Dolayısıyla bir süreliğine ofisimiz şu an konuştuğumuz bu terasa taşınmak zorunda kaldı.

MB: Yani ISA bir kez daha taşınmak zorunda kaldı- peki sorun nasıl çözüldü?

IB: Şöyle, Complutense Üniversite'si Siyaset Bilimi ve Sosyoloji Fakültesi'nin bize bir ofis sunması bizim için bir şans oldu aslında. Ulusal Sosyologlar ve Sosyal Bilimciler Derneği Başkanı (The National Union of Sociologists and Political Scientists), Miguel Ángel Ruiz de Azúa'nın desteği çok değerliydi. Sekreterliğin üniversitede olması iyi hamleydi. Çok daha fazla meslektaş- sosyologlar, öğrenciler, aktif bir akademik ortam vardı.

MB: Peki ama ISA maddi olarak nasıl var olabildi?

IB: Şunu kabul etmelisiniz ki ISA İspanya'ya Eğitim Bakanlığı'nın çağrısı ile geldi ve yapılan anlaşmada Sekreterliğin İspanyol hükümetinden destek şeklinde fon alacağını söylüyordu, tıpkı Montreal ve Amsterdam'da olduğu gibi. Ve bu İspanya'da da altı yıl süreyle böyle devam etti. İspanyol hükümeti çok bonkör davrandı. Ama sonrasında para bitti. Ve ISA'da büyük bir tartışma başladı- ne yapacağız?

Bu demek değil ki bizi bekleyen başka bir teklif vardı. Bu zamanlarda internet, e-mail ortaya çıkmıştı. Bunlardan sonra herkes farkına vardı ki aslında ofisimizin nerde olduğunun bir önemi yok. O yüzden taşınmak yerine İspanyada kalmaya karar verdik. Ve kaldık. Ama aslında o zamandan beri, ISA tüm çalışmalarını tamamen kendi finanse ediyor.

MB: Etkileyici!

IB: Bunun nedeni iyi ev sahipliği ve çok kısıtlı sayıda çalışan. Elbette, o günlerde daha az etkinlik yapıldı ve daha az sayıda üyemiz vardı. Ama bu dönem büyük bir değişiklikti ISA' nın hayatında çünkü artık her dört yılda bir Sekreterliği taşımayı kesmiştik.

MB: Bu aynı zamanda kendi çalışanlarınızı da yetiştirebildiğiniz anlamına mı geliyor?

IB: Doğrusu, evet. Nacho (José Ignacio Reguera) 1990 kongresinden beri bizimleydi. Polonya bağlantıları ile onunla buluştum. Bilimler Akademisi'ndeyken Polonya plakalı küçük bir Fiat'ım vardı. Bir gün ön camında Lehçe yazılmış küçük bir not buldum: " Ben Fizik Enstitüsü' nde konuk hocayım, belki görüşebiliriz." Ben de neden olmasın dedim. Torun Üniversite'sinden Jacek Karwowski ile böyle tanışmış oldum. Hemen arkadaş olduk. Onunla, arkadaşları ve ailesiyle İspanya'yı keşfe çıktık, çünkü unutmayın ki o zaman İspanya'ya yalnızca dört yıllığına gelmiş olduğumu düşünüyordum. Nacho'da aynı enstitü'de çalışıyordu ve onu da bu sayede bulmuş oldum.

MB: Ve O da ISA' yı profesyonel bilgisayar, internet, e-mail dünyasının içine soktu.

IB: Nacho ISA için veritabanı kuruyordu. Her şeyi biliyor, sadık, özenli yaratıcı ve çok iyi... ISA için önemli bir kazanım özellikle bilgisayarlar dünyası ve sosyal medya bağlamında. Ben ona ne gerektiğini söylüyorum o da yapıyor. Aynı dalga boyundayız.

MB: Bu nokta belki sekreterliğin günlük işlerine dair bir şeyler söylemeniz için vesile olabilir.

IB: Her gün detaylarla dolu yorucu, rutin bir ev idaresi gibi... Ama denildiği gibi şeytan ayrıntıda gizlidir. Sıkıcı gelebilir ama aynı zamanda perspektifi de kaybetmemelisiniz.

MB: Hangi perspektiften bahsediyorsunuz?

IB: Derneğin perspektifi, nereye girmeli? Ve konu sadece bir adres değişikliği için bile olsa neden insanlar bizimle iletişime geçiyor? Ama adresin güncellenmesi aslında çok önemli çünkü ertesi gün ISA kongresi web sitesinde gördüğü enteresan bir makale özetinin yazarıyla tanışmak isteyen bir başka meslektaşımızdan bir talep alabilir.

MB: Herkesi birbiriyle iletişime geçiriyorsunuz aslında

IB: Aslında evet bu aslında yıllar içinde gündelik rutin sayesinde oluşmuş bir değişim ağı pek çok insan için. 5,000 aktif üyeyi ve bunun yanı sıra başka veritabanında 3,000 iletişim adresini barındırıyor. Ve ayrıca, ISA, 60 Araştırma Komitesini (RC), Çalışma Gruplarını (WG) , Tematik grupları ve 60 Ulusal Sosyoloji Derneğini, kurumsal üyeleri de kapsayan karmaşık bir yapı teşkil ediyor. Çok büyük bir potansiyel ve bunu düzgün bir biçimde kullanmak ve yönlendirmek çok önemli.

MB: Bununla neyi kastediyorsunuz?

IB: ISA Yönetim Kurulu Derneğin amaçlarını ve politikalarını belirliyor ve Sekreterlik de onları gerçekleştirmek, uygulamak zorunda. Unutmamalıyız ki üyelerimizin çoğunun anadili İngilizce değil, o nedenle ISA web sitesini hazırlarken mesajların oluşumuna dikkat etmeliyiz. Site teknik olarak sofistikeleştikçe, elektrik kaynağının sınırlı olduğu ülkelere ulaşmak o kadar zor oluyor. Farklılıklar ve eşitsizliklerin varlığını unutmamalıyız. Madrid'deki küçük ofisimizde çalışıyoruz ama dünyanın her yerinden insanlarla çevriliyiz, bu çok özel bir his. Başkalarına yardım edebildiğimiz farkında olmak çok değerli bizim için.

MB: Evet, peki kaç kişi çalışıyor burada?

IB: Toplamda dört kişi: bazısı yarı-zamanlı, bazısı tam zamanlı. Ve hepimizin özel bir sorumluluğu olmasa da (üyelik aidatları, veritabanı, web sitesi güncellemesi, konferans programlarını duyurma gibi) dünya çapında bu uluslararası sosyologlar ağını kurmayı dert edinmiş bir takım yaratabildiğimiz için şanslıydık.

MB: Evet ve bunda siz de inanılmaz bir şekilde başarılıydınız. ISA Başkanları da bunda bir rol oynamış olsa gerek. O zaman, tarihsel aşamaya geri dönelim. Oommen 1990-1994 yılları arasında Başkan seçildi ve onun başkanlığında ofisinizi kaybetme riskiyle uğraşmak zorunda kaldınız. Sonrasında 1994 Bielefeld Kongresi ve Immanuel Wallerstein' ın başkan seçiliş süreci var.

IB: Immanuelle ile ISA' da büyük değişiklikler oldu çünkü Internet'i ve e-mail'i derneğin günlük hayatına soktu; elbette bunun zamanıydı, tüm dünyada yaygınlaştığı dönemdi. Immanuel bunları kullandı ve bu konuda çok aktifti. İyi fikirleri vardı, iyi niyetle bu işi çok istiyordu. Bu yıllar ISA'nın önemli yıllarıydı. Onunla çalışmak çok ilginçti. Ama önceki dönemlerde de güzel günlerimiz olmuştu. Margaret Archer zamanında- yerel durum yüzünden zor anlar yaşasak da- her şeye rağmen ISA International Sociology dergisini oluşturduk ve Worldwide Competition for Junior Sociologists'i organize etmeye başladık. Yani en son zamanlarda bile yeni şeyler başlamıştı ve sürdürülüyordu.

MB: İşin püf noktası bu olsa gerek, yenilere başlamak, eskilere devam etmek.

IB: İyi olanlar kalıcı oluyor.

MB: Izabela bu röportaj için çok teşekkür ederim. Görünür olmaktan hoşlanmadığını biliyorum. Her zaman arka planda kalarak çalışmaya çalıştın ama ISA üyeleri seni tanımaktan, ISA'nın hikayesi ve son 25 yılının nasıl geçtiğini öğrenmekten mutluluk duydular. Herhangi bir ISA başkanına sorduğunuzda size ISA'nın Izabela Barlinska'ya ne kadar bağımlı olduğunu, O'na ne kadar çok şey borçlu olduğunu söyleyecektir. Dolayısıyla sana-geçmiş, gelecek, bugünkü-ISA üyeleri adına tüm yaptıkların için teşekkürlerimiz sunmak istiyorum. ■

> Müslüman Dünya neden özgürlük, gelişmişlik ve bilgi eksikliğinden muzdarip?

**Riaz Hassan, Güney Asya Çalışmaları Enstitüsü,
Singapur Ulusal Üniversitesi**

Ernest Gellner (1925-1995): "İslam üç büyük monoteizmlerden modernliğe en yakın olanıdır"

Akademik dünyada pek çok kapı açan "Müslüman Toplum" kitabında, Ernest Gellner altını çizerek şöyle der: "Pek çok görünür kritere bağlı olarak- evrensellik, kitabilik, ruhani eşitlik, kutsal bir cemaate tam olarak katılım, tüm sosyal hayatın akılcı bir biçimde sistematize edilmesiyle- İslam, Batı monoteizmlerinden modernliğe en yakın olanıdır" (Gellner, 1983: 7). Gellner'a göre Pointier savaşında Araplar kazanmış ve Avrupa'yı İslamlaştırmış olsalardı, Ibn Weber'in modern akılcı ruhun ve bunun ticarette ve bürokraside yansımalarının kuzey Avrupa'da yalnızca yeni- Kharejite püritenlikle ortaya çıkabileceği düşüncesine imrenerek bakacaktık...Ve Avrupa'nın Hristiyan kalma halinde barok, sömürücü, klientalist, yarı-animist düzensiz bir dünya görüşüne meyil eden bir inanç olarak sistemine bağlı olacağına inanacaktık" (Gellner, 1983: 7).

Ama bu böyle olmadı. Bugün herhangi bir gözlemci hiç bir zorluk çekmeden Birleşmiş Milletler ve Dünya Bankası Gelişim Raporları'ndaki çok sayıda veriyi bir araya getirerek Müslüman dünyasındaki aşırı özgürlük ve gelişmişlik eksikliklerini gösterebilir. Bu durum var olan eksikliklerin nedenleri üzerine hararetli bir tartışmaya yol açmıştır. Sosyal bilimciler tarafından tanımlanan zanlı, İslam teolojisi ve kültürü, petrolü, Araplara özgü kültür ve kurumları, Filistin-İsrail çatışmasını, "çölleşmiş alan ve kurumları", zayıf sivil toplum anlayışını ve kadının itaatkar konumunu kapsıyor.

> Gelişmişlik Eksikliği

Müslüman Dünyasındaki ekonomik geri kalmışlığın ve demokrasi eksikliğinin sebepleri üzerinde yapılan tartışmalarda belki en çok vurgulanan mesele tüm bu ikili eksikliğin merkezinde İslam'ın durup durmadığıdır. Belgelerin ışığında ekonomik geri kalmışlık durumuna bakıldığında, , güç dengesi 17. yy' da Avrupa'ya kaymadan önce Orta Doğu'nun ekonomik açıdan Avrupa kadar dinamik bir yapıya sahip olduğu görüyoruz. Müslüman tüccarlar inançlarıyla birlikte dünyanın uzak bölgeleriyle ticareti sürdürmede Avrupalı meslektaşları kadar başarılı olmuşlar. Ekonomi tarihçisi Angus Maddison'a göre, M.Ö. 1000 yılında Dünya çapında Gayri safi milli hasıla oranları içinde Orta Doğu'nun oranı Avrupa'ninkinden daha fazlaydı (Avrupa %9, Orta Doğu %10). 1700 yılından itibaren Ortadoğu'nun payı %2'lere kadar düşerken Avrupa'nın payı %22'lere çıktı. Batılı akademisyenler genelde bu düşüşü İslam'ın ticarete düşman oluşu ve faizi yasaklamasıyla açıklar. Ama bu tatmin edici bir açıklama değildir çünkü İslam'ın Kitabı Hristiyan metinlere göre ticarete daha ılımlı yaklaşır, ve faiz için de Tevrat ve İncil'in söylediklerinin aynısını içerir. Hazreti Muhammet ve ilk karısı Hatice çok başarılı tüccarlardı. Buna karşılık pek çok Müslüman ekonomik geri kalmışlıkları için Batı emperyalizmini suçlar. Peki o zaman bu kadar güçlü bir medeniyet neden Batı içinde boğulup gitti?

Türk- Amerikalı ekonomist Timur Kuran (2011) bu ve buna benzer açıklamaları ikna edici bir biçimde bir köşeye atıyor. Etkileyici ampirik veriler ortaya koyarak Orta

>>

doğudaki ekonomik gelişmenin yavaşlamasının sebebinin sömürgecilik, coğrafya ya da İslam'la kapitalizmin uyumsuzluğu değil ticaret ortaklığı ve miras pratiklerini düzenleyen kanunlar olduğunu söylüyor. Bu kurumlar Orta Doğu Ekonomisine İslam'ın erken yüzyıllarında fayda sağlamış olsa da 10yydan itibaren ekonomik gelişme için engel haline gelmiş ve modern ekonomik hayatın merkezi özelliklerinin (Kişisel sermaye birikimi, ticari şirketler, geniş çaplı üretim, gayri-şahsi değiş tokuş) ortaya çıkışını yavaşlatmış ya da engellemiştir.

Müslüman tüccar sınıfının temel örgütsel aracı olan İslami ortaklık isteğe dayanarak tek taraflı feshedilebiliyordu. Hatta pek çok başarılı girişim bir tarafın ölümü ile sona erdirilmişti. Sonuçta pek çok ticari iş küçük ve kısa süreli olarak kalmıştı. Müslüman dünyasından en uzun ve başarılı iş ortaklıkları yerel gayri- Müslimler tarafından gerçekleştirilmişti. Miras adetleri de ticari sağlamlaşmayı engellemişti çünkü Müslüman bir tüccar öldüğünde, mülkü yaşayan akrabaları arasında paylaştırılıyordu. Bu durum sermaye birikimini önüyor ve uzun ömürlü sermaye-yoğun şirketlerin varlığına imkan tanııyordu. Sonuç olarak Kuran'a göre, organizasyonel durgunluk Müslüman tüccar cemaatinin Batılı meslektaşlarıyla rekabet etmesini önlemiştir.

> Demokrasi Eksikliği

Harvard'lı ekonomist Eric Chaney 'in yaptığı bir araştırma (2011) Orta Doğu'daki demokratik eksiliğin kökündeki nedenin İslam, Arap kültürel özellikleri, petrol, Arap-İsrail çatışması ya da çöl ekolojisi olmadığını ortaya çıkardı. Chaney demokratik eksikliğin Müslüman Arap dünyasındaki otokrasilere yansıdığı gibi gerçek olduğunu kabul eder. Ancak bu eksiklik yüzyıllarlar öncesinde Arap fetihleriyle gelişen uzun- süreli kontrol yapılarının bir sonucudur 9.ncu yy.da bu bölgedeki yöneticiler yerli halkı ordularında kullanmak yerine köle ordularını kullanmaya başladılar. Bu ordular yöneticileri yerel askeri ve sivil gruplardan bağımsız kılarak onları İslam öncesi toplumlarda hükümdara yüklenen kısıtlamalardan kurtarıyordu. Bu otokratik ortamda, dini liderler yöneticilerin gücünü denetleyebilen tek güç olarak ortaya çıktı. Bu tarihsel kurumsal yapılanmayla güç köle ordusuna sırtını dayamış hükümdarla dini elit arasında bölünüyordu. Ancak bu yapı demokratik kurumlar üretmek için uygun değildi. Tersine dini ve askeri elit çıkarlarına hizmet eden Cheney' nin adlandırmasıyla "klasik kurumsal denge"yi - sıklıkla İslami Hukuk olarak nitelendirilir- geliştirip sürdürmek için birlikte çalıştılar.

Görünürde dini liderler bu "denge kurumlarını" genel halkın çıkarlarını korumak için kurmuşlardı ama gerçekte kurumsal yapılanma yüzyıllar boyunca sürecek otoratik bir gölge görevi görecek. Köle ordularına güvenen yöneticiler, kendilerini sivil kurumların bağımlılığından kurtarıyorlardı. Dini lider alternatif güç merkezlerine düşman bir sistem yaratmak için ordu ile işbirliği içine giriyor. Bu güç yığılması ve güçsüz sivil toplumlar Arap ordularınca fethedilen ve

MÖ.110'den bugüne İslami yönetim altında kalan bölgelerin uzun süren bir tarihsel kurumsal mirası haline gelmişti.

Buna karşılık İslam Dünyasının içine Arap olmayan Müslüman orduların fethiyle dahil olan, (Hindistan, Balkanlar gibi) ya da İslam'ın din değiştirme ile yayıldığı bölgelerde (Endonezya, Malezya, Sub-Saharan Afrika gibi) bu klasik çerçeveyi benimsemediler. Bu ülkelerdeki kurumları politik ve kültürel devamlılığı sağlayan yerel elitlerce şekillendirilmeye devam etti. Sonuç olarak, demokratik eksilik Arap dünyasında ve Arap ordularınca fethedilen, M.S. 1110'den bu yana İslami yönetim altında kalan topraklarda süregelen bir miras olarak kaldı. Ancak İslam dünyasına din değiştirme ile dahil edilen ya da Arap olmayan İslami orduların fetihleriyle dahil olan İslam ülkelerinde, demokratik gelişmeler daha ilerlemeye açık bir yol izledi.

> Bilgi Eksikliği

En son 2012 yılında açıklanan ve dünyanın en iyi 200 üniversitesini kapsayan *Times Yüksek Eğitim* dünya üniversiteleri sıralamasında, 1,2 milyar nüfusuyla dünya nüfusunun %17'sini oluşturan Müslüman çoğunluğa sahip 49 ülkenin hiç birinin yer almadığını gördük. bu uzun zamandır kendini tekrar eden bir durumdu ve ciddi bir akademik ve entelektüel krize işaret ediyordu. Karşılaştırılacak olursa Amerika Birleşik Devletleri; dünya nüfusunun %5'inden azına sahip olmasına rağmen en iyi 200 üniversite sıralamasında 75 üniversitesini sokabiliyordu.

Bu krizin pek çok sebebi olduğunu söylenebilir ki bunların en önemlisi Müslüman ülkelerde araştırma- geliştirmeye ayrılan kaynakların yetersiz oluşudur. Müslüman Ülkeler Teşkilatı'nın (OIC) ayırdığı bilimsel bütçeler neredeyse dünya sıralamasının sonlarıdır. UNESCO'nun ve Dünya Bankası'nın son tahminlerine göre 1996 2003 yılları arasında ortalama araştırma ve OIC ülkelerinin araştırma-geliştirme için ayırdığı ortalama yıllık harcama GSMH'nin %0.34'ü kadar, yani, aynı dönemde %2.36 olan dünya ortalamasından çok düşük. Pek çok OIC ülkesi, özellikle de zengin olanlar silahlanmaya, bilim ve sağlıktan çok daha fazla para harcıyorlar. Kamu harcamaları içinde silahlanmaya en çok para harcayan 10 ülke Kuveyt, Ürdün, Suudi Arabistan, Yemen, Suriye ve Umman... Bu ülkeler GSMH'lerinin ortalama %7'sini silahlara yatırıyorlar. Bilimsel harcamalar hep en alt seviyelerde seyretse de eğitim daha değişkenlik gösteriyor. Malezya, Suudi Arabistan , Yemen, Fas, Tunus ve İran 2002'de eğitime en çok para harcayan ülkeler arasında yer almış (Butler, 2006).

Dünya bankası eğitim endeksine göre 2002'de en zayıf performans sergileyen ülkelerin 15'i pek çok Afrika ülkesini, Bangladeş'i, Pakistan'ı da içeren OIC ülkeleri. Bilime ve teknolojiye düşük yatırım düşük sayıda bilimsel yayın, araştırma ve araştırmacı gibi bilimsel çıktılarda da kendini gösteriyor. 2003'de, dünyadaki ortalama makale üretimi 1 milyon nüfus için 137 idi. OIC ülkelerinde ise

>>

ortalama yalnız 13 olabildi. Hiç bir OIC ülkesi dünya ortalamasını yakalayamadı. Türkiye ve İran haricinde 24 OIC ülkesinde üretilen makalelerdeki veriler ya eksik kaldı ya da reddedildi. Türkiye'nin yayın oranı 1988'den 2003'e 500'den 6000'e çıkarken, İran 100 makale gibi düşük bir seviyeden makale sayısını son on yılda 2000'ye yükseltti (Butler, 2006).

Bu durumlar için yapılacak belli açıklamanın bir kısmı eğitime ve araştırma geliştirmeye yapılan kamu harcamalarının yetersizliğiyle ilgili. Ama bugünkü kötü halin bir başka önemli sebebi de süregelen kültürel ve politik pratiklere bağlanabilir. Kore, Singapur, Tayvan, Çin ve Hindistan gibi ülkeler bilim teknoloji alanlarında kayda değer mesafeler kat ettiler ve şu sıralar yeni büyüyen ekonomilerin başında geliyorlar. Yüksek öğrenim kurumları devletin merkezi güç kurumlarına karşı durabilecek kurumsal ve ideolojik çoğulculuğuna dayalı sağlam bir sivil toplumun var olduğu yerlerde gelişir. Bu maalesef Müslüman toplumlarında eksik. Çoğunda zayıf ve gelişmemiş sivil toplumları görüyoruz.

Bunun yanı sıra pek çok Müslüman ülkede başka ve zamanla büyüyen bir engel daha var. Bu ülkeler köktenci dinci hareketlerin artan baskıyla karşı karşıya kalıyorlar. Bu hareketler toplumlara genelde eleştirel rasyonel düşünceye düşman kendi İslami doktrinlerine uygun epistemolojiler dayatıyorlar. Böyle bir ortam canlı üniversitelerin oluşması ve gelişmesi için uygun ortamı yok ediyor. Sağlam bir sivil toplum, kuru kuruya bağlanılan bir kör inançlar tiranlığının gelişimini için değil anlaşma ve şüphe üzerine kurulu bir sosyal yapıya dayalı ülkelerin gelişimi için ön koşul olmalıdır. Bilim ve teknoloji ancak akıl ve doğa kurallarına öncelik verildiği ortamlarda gelişebilir.

Üçüncü endüstri devriminin ekonomik bilgisine dayanarak diyebiliriz ki, refahın yaratılması ilk olarak beyin endüstrisine bağlıdır. OIC ülkeleri neredeyse hiç bir patent

üretmiyorlar ve yüksek-teknoloji ürünleri ihracatında en alt sıradalar. Bu bilimsel, teknolojik ve entelektüel koşulların geniş kapsamlı pek çok sosyo-ekonomik sonucu var elbette. Müslüman ülkelerin entelektüel durgunluğu belirgin bir sayıda insanın kalıcı bir kölelik, bağımlılığın içine hapsetme tehlikesi yaratıyor. Akademik başarıları yükseltecek, teşvik edecek ortamların yaratılması ve geliştirilmesi ve yüksek öğrenimdeki az tepki- repercussion - almayı durduracak stratejiler geliştirilmesi çok acil ihtiyaçlardan... Yalnızca bu çaba gelecek Müslüman kuşakların onurlu var oluşunu garantileyebilir. Bu durum belki de bugünün koşullarında bugünün Müslüman ülke hükümetlerine karşı en büyük tehdit unsurunu oluşturuyor.

Peki burada Arap Baharı'nın etkileri ne olabilir? Tarih kader midir? Pek çok iyimser gelişme Arap dünyası için otokratik geçmişinden kaçmanın olası olduğuna işaret ediyor. Bölge 60 yıldır artan eğitim oranları, ve kentleşme ve endüstrileşmeyle yapısal bir değişikliğe gitti. Bu sayede demokratik değişikliklere geçmişe göre çok daha açık hale geldi. Arap dünyasında benzeri görülmemiş bir şeydi. Bu Mısır, Yemen, Malezya, Endonezya diğer Arap ülkelerine göre tarihe meydan okumaya daha eğilimli olsalar da orada bile fakirlik ve zayıf sivil kurumlar demokratik değişiklik için engel olarak kalıyor. ■

Kaynakça

Butler, D. (2006) "The Data Gap: Statistics on scientific investment and performance are lacking across the Muslim world." *Nature*, vol. 444: 26-27.

Chaney, Eric. (2011) *Democratic Change in the Arab World, Past and Present*. Harvard University Department of Economics and Brookings Institute.

Gellner, E. (1983) *Muslim Society*. Cambridge: Cambridge University Press.

Kuran, T. (2011) *The Long Divergence: How Islamic Law Held Back the Middle East*. Princeton: Princeton University Press.

> Hassan'a Cevap

Karmaşıklığı Eksikliklere İndirgemek Üzerine

**Mohammed A. Bamyeh, Pittsburg Üniversitesi, ABD,
ve the International Sociology Review of Books editörü**

Max Weber (1864-1920). "Max Webber'den beri dünyadaki diğer insanlar neden Avrupa'dakiler gibi olamıyor sorusu kavramsal netlik kazanmaktan çok netlik kaybetmiştir"

Özgürlük", "gelişme" ve "bilgi" eksikliklerinin birbirlerinden ayrı kavramlar olduğu herkes için net olmalıdır. Aynı zamanda da karmaşık. Onları nasıl değerlendirdiğimiz onları nasıl tanımladığımıza bağlıdır, ve bu belirgin bir biçimde değişkendir. Bu kavramların herhangi birini tatmin edici bir biçimde kısa bir makalede tartışmak hayal etmesi bile zor bir iştir, kaldık ki yüzyılları kapsayarak tüm Müslüman dünyasını tek bir solukta anlatabilmek çok daha zordur... Dolayısıyla, Riaz Hassan'ın burada yeni bir şey önermemesi ve resmi daha da karmaşıktırması şaşırtıcı değildir. Ve Hassan bunu isyanların hakim olduğu ve yeni, taze bakış açılarına ihtiyaç duyulan ve bunlara imkan veren bir dönemde yapıyor. Nihayetinde bu bu yeni bakış açıları Müslüman toplumların artan sosyolojik ve antropolojik bilgi zenginliğinden faydalanabilir.

Bu yeni literatüre referans vermek yerine Hassan eski ve kendini çok önce pek çok kez kanıtlamış olanları yeniden canlandırmış. Öncelikle, Max Weber'den beri dünyadaki diğer insanlar neden Avrupa'dakiler gibi

olamıyor sorusu kavramsal netlik kazanmaktan çok kaybetmiştir. Bu soru farklı toplumların işleyen sivil düzen biçimlerini nasıl geliştirebileceklerini dikkate alarak yola çıkmıyor. Bu soru, Avrupa'ya benzemedikleri için, daha çok bu meseleye açıklanması gereken bir sorun olarak bakıyor. Hatta bu meşru bir soru olarak ortaya konulsa da, mümkün olacak cevap, Hassan'ın da sürekli onayladığı gibi, değişken olacağından ona dikkat ve sabırla yaklaşılması önem kazanıyor. Örneğin Müslüman Dünyasının sosyal tarihçileri İslam ekonomik kurallarının farklı biçimlerden takip edildiğini ve açıkça ihlal edildiğini ve bazen bunun açık bir biçimde dini yapı tarafından yapıldığını söyler. Timur Kuran'ın yaptığı gibi tüm ekonomi tarihini anlatmak mümkün olmasa da İslami hukukun metinlerine bakmak farklı ortamlarda ve farklı zamanlarda nasıl uygulandığını (ya da uygulanmadığını) bilmek açısından yeterlidir (daha detaylı bilgi için; bkz. Gran, Abu-Lughod, Owen).

Müslüman Dünya geniş, eski, karmaşık ve çok çeşitlidir. Bu dünyayı bir birim olarak ampirik bir biçimde çalışmak isteyen kişi daha çok veriyi topladığını keşfettikçe,

daha da çok değişken görünecektir. Örneğin Moattaz Fattah (2008) Müslümanların dünya genelinde demokrasiye karşı olan tutumlarını incelemek istediğinde benim başlangıç sözü olarak söylediğim yargıya varmıştı: Müslüman dünyası çeşitli ve tek bir tutarlı bütün olarak incelenemez, yani Müslüman dünyası birçok farklı dünyadan oluşmuştur. Hassan da Müslüman dünyasının farklı dünyalardan oluştuğu ve tek bir potada ele alınamayacağını kanıtlarla açıklarken şaşırtıcı bir şekilde bu gözlemin analizinde hiç bir iz bırakmamış gibi görünüyor. Bir bu kadar ilginç olanda, İran ve Türkiye gibi iki yeni istisnaya yer verse de İslam kavramının bilgi eksikliğine bağlı olduğunu ya da İslam'ın eğitim eksiliğinden sorumlu olduğunu söylemesi. Hassan burada büyük ama basit iddialarını doğrulamadığı gibi bu iki istisnaya da pek açıklama getirmiyor.

Ve elimizde sömürgeciliğin yalnızca Müslümanlar için değil tüm sömürgeci dünya için ekonomik beklentilerin uzaklara, Avrupa'ya taşınmasına neden olduğuna dair değerli kanıtlar varken, Hassan sömürgeciliğin hiçbir şey için suçlanmaması gerektiğini yalnızca onaylayarak ve hiçbir tartışma ortaya koymadan dile getiriyor. Diğer veriler Müslüman dünyasındaki demokrasi beklentilerine dair çeşitliliği ortaya koyduğunda, Hassan bu farklılaşmayı Eric Chaney tarafından ortaya konan daha problemlili bir tezle onaylamaya çalışıyor ve Müslümanlar arasındaki demokratik eksikliği ve Arap Siyasi kültürü ve Arap sosyal yapısıyla ilişkilendiriyor.

Şaşırtıcı bir biçimde bu iddia (Chaney bu iddiayı Hassan'ın okumasının tam tersinden de okunabilecek bir biçimde pek çok tarihsel hikayeye doğrulamış) Arap dünyasının modern tarihteki en büyük demokratik devrimlerden birini gerçekleştirdiği zamanda Arap demokrasi eksikliği için yeterli bir açıklama olarak verilmiş! Ayrıca, bu iddia, 2001'den beri Müslümanların demokrasiye yükledikleri anlamları, demokratik eğilimlerini ölçmek için yapılmış

küresel kamuoyu araştırmalarını hiç dikkate almadan ortaya atılmış. Örneğin, Dünya Müslümanlarının %80'ini kapsayan Müslüman çoğunluklu ülkelerde yapılmış bir dizi Gallup Araştırması, siyasi özgürlük, adil hukuk sistemleri ve konuşma özgürlüğü kavramlarına sağlam bir destek olduğunu gösterirken, Müslümanların demokrasi ve özgürlüğe karşı tavırlarıyla ABD vatandaşlarının tavırları arasında özellikle çok az bir farklılık olduğunun altını çiziyordu. Burada ise yetersiz bir biçimde tanımlanmış önerilere ulaşmak için zayıf bir ampirik destek uğruna tüm bu veriler yok sayılmış.

Sonuç olarak, bir kişi modern koşulları tarihsel geleneklere dayanarak açıklamak istiyorsa, burada görünür olamayan yollara bakarken özel olarak dikkatli olmalı. Örneğin, 13.yüzyıl'da yaşamış kişiler bugün anladığımız şekliyle liberal değerlere bağlılık eksikliğinden dolayı neredeyse hiç suçlanamaz. Ancak kendi bağlamlarında değerlendirilebilir, analiz edilebilirler. Modern döneme kadar (yine biz bunu dönemselleştiriyoruz) Müslümanlar ve Müslüman olmayanlar için sosyal düzen meselesi yüzyıllardır gelişmiş olan ve devlerin bugüne göre çok daha az merkezi olduğu bir karşılıklı zorunluluklar sistemi meselesiydi. (örnek olarak bkz. Lapidus, 2002). Dolayısıyla bir grubun, mesela din adamlarının eski sivil kültürlerde merkezi bir rol işgal etmesi modern demokrasi diliyle anlamlı bir biçimde tartışılmaz. Anlamlı bir tartışma ancak Müslümanların sosyal hayatlarını farklı zaman ve koşullarda düzenleyecek çoklu ve esnek sivil kültürleri nasıl oluşturdukları meselesi üzerinden ilerleyebilir. .

Eğer tarih analizimizde tam olarak bir rol oynayacaksa, basitleştirilmiş formüllere değil zengin bir tarihsel sosyolojiye ihtiyacımız olacak. Zengin bir tarihsel sosyoloji bize bir taraftan Müslümanların birbirinden oldukça farklı ortamlarda sosyal hayatlarını nasıl anlamlandırmaya uğraştıklarını gösterirken diğer taraftan da Oliver Roy'un deyimiyle nasıl içten (convivial)

bir din anlayışı geliştirdiklerini gösterecek. Bu içten din anlayışı önemli özgürlükleri ve tektip bir gelenek yerine ilkeli bir çeşitlilik kabulünü içerir. Müslümanların, mesela Avrupa'dan, çoğulculuğu öğrenmeye ihtiyaçları yoktu. Ama bu ilke, bu içten gelenekle birleşmiş bu özgürlüklerin yanında yüzyıllar boyu her yerde norm olmuştur. Bu durumu Avrupa'nın, post-kolonyal devletlerde başarılı olduğu gibi, modern sömürgeleştirici yönetimiyle Müslümanların hayatına girmesi değiştirmiştir.

Bu zengin tarihsel resmi anlamak bize bugünün tutumları üzerinde de etkileri olan daha anlamlı bir tarihsel sosyoloji anlayışı kazandıracak. Ama hiç bir şey eski insanları demokratik bir kültür geliştirmedikleri ya da bize böyle ortam hazırlamadığı ya da yeterince erken Avrupalılaşmadığı için kınamaktan daha az aydınlatıcı olamaz. ■

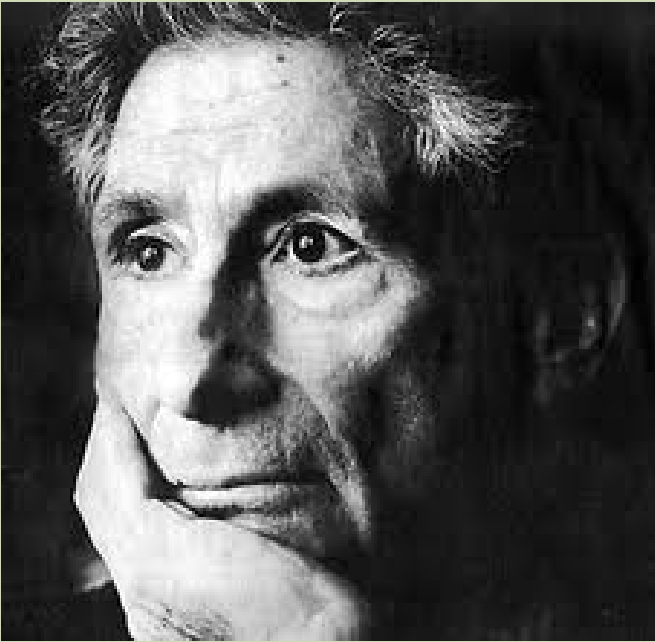
Kaynakça

- Abu-Lughod, J. (1989) *Before European Hegemony*. New York: Oxford University Press.
- Esposito, J. and Mogahed, D. (2008) *Who Speaks for Islam? What a Billion Muslims Really Think*. New York: Gallup Press.
- Fattah, M. (2008) *Democratic Values in the Muslim World*. Boulder: Lynne Rienner.
- Gran, P. (1979) *Islamic Roots of Capitalism: Egypt, 1760-1840*, Austin: University of Texas Press.
- Lapidus, I. (2002) *A History of Islamic Societies*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Owen, R. (1981) *The Middle East in World Economy: 1800-1914*. London: Methuen.

> Hassan'a Cevap

“Şarkiyatçılığın” Sınırları

Jacques E. Kabbanji, Lübnan Üniversitesi, Beyrut, Lübnan

Edward Said (1935-2003). Said'in açık bir şekilde ifade ettiği gibi “batı modernleşme tarafında dururken doğu dinleri ile (özellikle de İslam’la) ve tarihi ile savaşmaktadır.”

2010 yılının sonundan itibaren Arap ülkelerinde kentsel ve kırsal alanlarda pek çok halk isyanı ortaya çıktı. Sonuçlarını kestirmek zor olsa da bir şeyçokaçık: Arap dünyası halklarının despotluğun ve otoriterliğin kaderleri olmadığını düşünmeleri ve bunları reddetmekteki kararlılıkları. Aynı zamanda kısmen de olsa ortak bir siyasi aktörün, “halk”ın, kabulünü ifade ettikleri de söylenebilir. Kendiliğindenlik, rastgelelik bu ayaklanmaların özelliklerinden olsa da, ayaklanmalar sosyal ve siyasi kitlesellikleriyle de ayırt ediliyor. Bu anlamda “halk” Arap toplumlarından pek çok akademisyence mahkum edilmiş olan “güçsüzlük hali”nden ortaya çıkıyor. Bu, diğer özelliklerinin içinde, İslam Arap toplumu çalışmalarının içindeki en derin akademik geleneğe bir tehdit teşkil ediyor.

1960’ların başından bu yana bu gelenekler

“Şarkiyatçılık”. olarak isimlendirilmektedir. Bu terim Edward Said’in 1978’de yayınladığı Şarkiyatçılık kitabından sonra yaygınlaşsa da, fikir olarak Anvar Abdel-Malek’in 1963’de yayınladığı “Şarkiyatçılığın Krizi” (Orientalism in Crisis) adlı öncü makaleye kadar gidiyor. Şarkiyatçılık Doğu toplumlarına Batı bir bakış açısıyla yaklaşan entelektüel bir tutum olarak tanımlanabilir. Geçmişi ve bugünü istisnai ve kendini yeniden üreten bir yaklaşım olarak anlar ve analiz eder. Said’in de açık bir biçimde ifade ettiği gibi, Şarkiyatçılık kültürel ve özcü terimlerle Batının ve Doğunun arasındaki farklılığa işaret eder. Batı modernleşme tarafında dururken Doğu dinleriyle (özellikle de İslam’la) ve tarihiyle savaşmaktadır.

Ernest Gellner ve Bernard Lewis İslam ve Müslüman toplumları çalışan iki ünlü analist, Arap toplumlara Şarkiyatçı bakışı temsil ediyorlar. Onlara göre İslam kültürü (ve ideolojisi) ve İslam’ın özgün tarihi “Müslüman toplumları” biricik kıldığından onları anlamak için çok önemlidir. Örneğin, Lewis belirsiz bir yargıda bulunmaktadır: “Pek çok çare denendi - silahlar ve fabrikalar, okullar ve parlamentolar - ama hiçbir arzu edilen sonucu vermedi. Bunlar dağınık bazı teselliler getirmiş olsa da - toplumun bazı öğelerine fayda sağlasa da - İslam ve Batı dünyası arasındaki dengesizliğin daha da kötüye gidişini durdurmayı beceremedi.” Gellner’a göre Müslüman toplumlar güçlü bir kültüre ve zayıf bir devlete sahipti.

Bu nedenle, Müslüman toplumların algısı özel bir yaklaşıma dayanıyor: Din, bu durumda İslam, kendi başına bu toplumları analiz ederken kullanılan temel kavram oluyor her zaman. “Dini” kimlikleriyle tanımlanmadıkları için aynı yaklaşım Müslüman olmayan toplumlar için geçerli değil. Dolayısıyla, akademik söylemde özel etnografiler haricinde “Hristiyan toplumlar” ya da “Budist Toplumlar” diye analiz kategorilerin var olması çok da olası görünmüyor. Müslüman toplumların dine indirgenmesi gerçeği karşılaştırmalı bir kanıt gerektiriyor. Buna ek olarak pek çok bilim insanını etkileyen toplum ve dinle ilgili yaklaşımlarıyla Webber hiç bir

ekonomik etiğin tek başına din tarafından belirlenmediğini ifade etmektedir. Peki neden bu kural sadece “Müslüman” toplumlar dışındakilere uygulanıyor?

Bu “Özcü” ya da “Şarkiyatçı” görüşün tutarsızlığını gösterdikten sonra yine de “Müslüman” toplumların modernleşme dönemecine erişmelerini neyin engellediğini sormak zorundayız. Bu genellikle gelişmeleri doğrusal olarak gören yaklaşımların çıkış noktasıdır: Batıda (ve diğer toplumlarda da) başarılı olan endüstriyel kapitalizm Müslüman Arap toplumlarda neden bu başarıyı gösteremedi?

Bazı akademisyenler bu soruya yanıt vermek için uluslar arası örgütlerce sağlanan cevapları kullanıyor. Buna bağlı olarak, Hassan’a göre “ekonomik geri kalmışlık “ ve “demokratik eksiklik” özellikle Arap toplumlarında görülüyor. Hassan bunu ekonomik geri kalmışlığı kolonializm, coğrafya da dinle bağdaşmazlığa değil İslami hukukun ortaklık ve miras meselesine dayandırıyor. Bu noktada şunu sormalıyız, neden 19. yy’da Osmanlı imparatorluğu örneğinde ya da daha küçük bir boyutta da olsa, 20. yy. İran’ında pozitif bilim kurallarını uygulamaya çalışan aynı toplumlar bu geri kalmışlığın üstesinden gelmeyi beceremediler?

Demokratik eksikliğe dönecek olursak, Hassan Arapların fethini takip eden yüzyıllarda gelişen kontrol mekanizmalarının bu eksikliğe yol açtığını söyler. Bundan ötürü “bu güç yığılması ve güçsüz sivil toplumlar uzun süren bir tarihsel kurumsal miras haline gelmişti.” (Chaney ‘den alıntılanan Hassan). Bu görüşün bazı sorunları olduğunu söylemeliyiz. İlk olarak yakın tarih bunu doğrulamıyor. Temel tarihsel durumlardaki gelişime öncelikli olarak demokratik yapıların ya da “ sağlam bir sivil toplumun ürünü değildi.” Buna karşılık biliyoruz ki Güney Kore ya da Brezilya gibi ülkeler (bir nebze Türkiye de dahil edilebilir) endüstrileşme sürecine çalışanların hayatına ve haklarına devasa yükler getiren diktatörlük rejimleri altında başladılar. Bununla beraber Çin için ne diyebiliriz? Çin’in durumu batılı demokrasi yaklaşımı ve sivil toplumun gelişiminin olmazsa olmaz olarak konulduğu yaklaşıma uymuş görünüyor mu?

İkinci olarak “kuru kuruya bağlanılan bir kör inançlar tiranlığı” modernleşme ve gelişimi zayıflamaz. Bunu görmek için Arap ülkelerindeki “bilgi ve yüksek eğitim “alanında neler olduğuna bakmak yeterlidir. Amerikan Üniversiteleri, ya da en azından Amerikan müfredatı ve eğitim yöntemleri Arap Bölgesinde her yerde yaygınlaşıyor. Amerikan İngilizcesi egemen dil ve değer sistemi olmuş... Bunların hepsi demokratik olmayan yapıların içinde ve keskin inançların tiranlığında gerçekleşiyor. Ayrıca İslam, bir din ve ideoloji olarak, devlet işleriyle uyumlu bir biçimde var olur gibi görünüyor.

Besbelli ki, İslam, Müslüman ve Arap Dünyası algısında merkezi bir yerde duruyor. Ama maalesef, temelde bir ideoloji olarak görünüyor. Bu sebepten toplumu önyargısız bir yaklaşımla incelemeye izin vereceği yerde bir engel haline geliyor. Metodolojik olarak konuşursak, Arap dünyası ulusal temelli bir gelişimi kabul etmeyen, küresel sistemin bir parçası olarak değerlendirilebilir. Bu da aşağıdan gelen devrimci isyanlara yol açtı: açık pazar, fikirlerin az ya da çok serbest dolaşımı, kurum ve işyerlerinin homojenleşmesi... Sistemin içindeki her gelişim süreci kısıtlı kalıyor. İslam’ın kamusal alandaki ve piyasadaki varlığı, siyasi ve ekonomik aktörler tarafından gücünün sınırlarının varlığını ve kalıcılığını doğrularcasına mobilize ediliyor diğer taraftan, Arap isyanları halktan gelen ana taleplerin sadece dinsel, İslami anlam taşımadığını gösterdi. Buna karşılık merkezi demokratik, politik ve ekonomik talepler net bir biçimde sosyal adaleti sağlayacak seküler bir devlet tercihini ifade ediyor. İşte bu yüzden isyanlar sonrası dönemin İslamlaştırma çabası İslami hukukun tam olarak uygulanması üzerinden değil sosyal adalet ve ekonomik reform adı altında yapıldı. Bu isyanlar sıradan isteklerin siyasi isteklerini özgürleştirerek yeni meydan okumalar, mücadeleler için bir alan açmış oldular. Sosyal bilimciler olarak biz de analitik araçlarımızı keskinleştirmeliyiz; eskileri, özellikle Şarkiyatçılıkla edindiklerimiz bugün için yetersiz kaldılar bile. ■

¹ Lewis, B. (2002) *What Went Wrong?* New York: Oxford University Press, pp.151-2.

>Günümüz Rusyasında Cinsiyet Meselesi

Anna Temkina, Avrupa Üniversitesi,
St. Petersburg, Rusya

Feminist punk grubu, Pussy Riot Moskova'da Christ the Savior kilisesinin mihrabında Kremlin karşıtı bir punk dua gösterisi sunarken

Yirmi yılı aşkın süredir araştırmacılar ve aktivistler Rusya bağlamında “toplumsal cinsiyet” terimini kullanmanın uygun olup olmadığı konusunda tartışma yürütmekte. Bu araştırmacılar toplumsal cinsiyet meselesinin gündemini nelerin oluşturabileceğini yakalamaya çalışırken kendilerini sıklıkla el yordamıyla ilerledikleri zorlu bir yolda hissederler. Bunu Rus kadınlarının genelde ayrımcılığa uğramaması, kürtağın meşru oluşu, kadınların ekonomik özgürlüğe ve sosyal desteğe sahip oluşları ile ilişkilendirmek mümkün. Bunun yanı sıra kadınların kısmi de olsa siyasi temsilinden bahsedilebilir. Elbette hala pek çok problem mevcudiyetini

>>

koruyor ama büyük çoğunlukla, pek çok kişi için bu sorunları politik sorunların ötesinde kişisel sorunlar oluşturuyor.

Buna karşılık son bir yıldır toplumsal cinsiyet gündemi yeni ve kaygı verici bir şekil almaya başladı ve bu nedenle biz de bunun ne demek olduğuyla, bu değişimin nedeniyle ilgilenmeye başladık. Şunu da belirtmeliyiz ki bu değişim bugüne dek henüz kamuoyunda tam olarak görünür olmadı.

> Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Ahlaki Tehdit

Evet, ilk olarak. Toplumsal cinsiyet kavramından başlanmalı. Toplumsal cinsiyet “kavramı çok dikkat çekmeden- ki pek çok uzman da bunun durumun henüz farkında değil-” siyasi söyleme dahil oldu. Üstelik bu dahil olma toplumsal cinsiyet eşitliğinin hukuki boyutu, yasama boyutu gibi sadece en ilgili alanlarla da sınırlı kalmadı. Buna en belirgin örnek toplumsal cinsiyetin en beklenmeyeceği ve fark edilmeyeceği tahmin edilen alanın, dini söylemin içine girebilmesi oldu. Bu noktada toplumsal cinsiyet oldukça keskin ve negatif bir anlam yükleme örneği olarak “bir yabancı olarak batı”yı sembolize etmeye başladı. Bu durum pek çoklarının bir tehdit ve meydan okuma olarak algılandı.

Bu durum Parlamento’daki (Duma) toplumsal cinsiyet eşitliği kanunu tartışmalarında kendini gösterdi. Büyük olasılıkla uygun bir zamanda kabul edilecek bu kanun çok az dikkat. çekmesine ve çok küçük bir etki yapmasına rağmen dini çevrelerce temel bir tehdit olarak görüldü. Eşitlik ret edilmese de dini görevliler yasal otoritenin toplumsal cinsiyet gibi konuda karar vermesini uygun bulmadılar. Yani “kanun yoluyla kabul edildiğinde dahi çok cüzi bir etkisi olacak ve ancak gönüllülük düzeyinde uygulanabilecek “toplumsal cinsiyet” meselesini bir tehdit olarak kabul ettiler

Peki, o halde “toplumsal cinsiyet”in kavramsal olarak ve pratikte ortaya çıkardığı tehdit nedir? 21. yüzyıl’ın ikinci on yılında, uzun yıllardır pek çok sektörde- tümünde olmasa da- norm olarak uygulanan toplumsal cinsiyet eşitliği kimin için ve neden bu kadar tehlike oldu? İronik bir biçimde toplumsal cinsiyet eşitliği yetersiz olduğu için (bu doğru olsa dahi) ya da bunun için savaş verildiğinden değil, bu meseleyi tehdit olarak görenlerce siyasi bir mesele haline dönüştürüldü

> Kürtaj Engelleme - Sembolik Siyaset

İkinci olarak, halk tarafından fark edilmese de, 2011 yılının sonlarında sağlık koruma yasasında sınırlı kürtajı amaçlayan değişikliklerle ilgili tartışmalar söz konusudur. Bu tartışmaların ardından bazı feminist gruplar internet üzerinde ve alanlarda kampanyalara giriştiler. Sonuç olarak sebepleri netleştirmeden verilen yasa tekliflerinin çoğu reddedildi. Elbette, pankartlarıyla gösteri yapan bir grup göstericinin bu denli güçlü bir politik etki yapmış

olması beklenemez. Yasa maddeleriyle ilgili tartışmalar sert geçti – mantık dışılık, ahlakileştirmeler, tutarsızlıklar ve terminolojik karışıklıklarla dolu idi. Nüfusbilimciler, sosyologlar ve doktorlar kürtajın sayısını azaltmanın en iyi yolunun yasaklamadan çok modern korunma yöntemlerinin teşvik edilmesi olacağını anlattılar. Ancak bu zor bir süreçte. Ancak bunlar oldukça yeni hareketler...

Kadın hakları çatışması, doğmamış çocuğun haklarının ve bununla beraber özel ile ve kamusal olanın kontrol ve sorumluluğun çatışması kürtaj meselesinin merkezinde duruyor. Tüm bunları kapsayan taşıyan toplumsal cinsiyet gündemi bugün hiç sahip olmadığı kadar çok simgesel güç kazanırken diğer taraftan da içinde gerçek sonuçlara yol açacak çok daha büyük bir potansiyel barındırıyor. Kürtajı kapsayan kanunların farklı sınıflara farklı etki eden ekonomik ve sosyal boyutlarının var olduğunu söylemek de gerekir. Toplumun en alttaki katmanı korunma yöntemlerini kullanmaya daha çok alışkın ve her koşulda kürtaj için para ödeyebilecek olan üst sınıflara göre bu kanunlardan daha fazla etkilenecektir. Buna karşılık kürtaj çatışması “toplumsal cinsiyet gündeminin “ başka bir güçlü ögesidir. Bunun için Ekim 2012’de St. Petersburg parlamenterleri insan hakları ile çelişmeden insan embriyosuna yaşam hakkı vermek için Anayasa’da yapılabilecek değişiklikleri tartıştılar.

> Eşcinsellik ve Kürtaj Aynı Kefede

Üçüncü olarak, 18 yaşın altındakiler arasında eşcinsellik ve pedofiliyi özendirici tanıtımı yasaklayan bir yasa mevcut. Bu yasa göre pedofiliyi desteklemek ve eşcinselliği desteklemek aynı kefeye konuluyor. Bu noktada açık eşcinsellik (gay pride), eşcinselliği tanıtmamanın bir örneği olarak görülüyor ve yasaklanması gerektiği savunuluyor. St. Petersburg dahil pek çok bölgede 2012 yılında imzalanan bu yasa aynı mantık ve terminolojik karışıklıklar içeriyor daha önce sözü edilen diğer iki yasa gibi. Hukuki olarak iyi temellendirilmiş gibi görünmeyen bu yasa imzalanmasının ardından tartışmalara, internet üzerinde protestolara yol açtı.

Bununla birlikte belki de en önemlisi yasanın sembolik bir anlama sahip oluşu. Hiçbir zaman uygulanmayacak olsa dahi ancak ciddi pratik sonuçlara yol açabileceği görülüyor. Eşcinselleri ve pedofilleri çocuklara aynı derecede zarar vermeleri üzerinden etiketlemek için iyi bir biçimde tasarlanmış bir yasa olması ile öne çıkıyor. Pratikte ise siyaseten güvenilirmez eşcinselleri ve LGBT grupları hakkında dava açılabilmesi için fırsat yaratıyor. Aynı zamanda böyle bir kanun pedofili ve şiddet gibi gerçek ve karışık meselelere karşı girişilen pratik mücadeleyi karmaşık bir hale sokuyor. Bu kanun destekleyicilerin konuyla ve bu konuda yapılmış araştırmalarla ilgili yeterli bilgi sahibi olmadığını de gösteriyor. Bu kanunun şimdi yürürlüğe girmesini açıklayacak ya da her ne kadar yumuşatılmış olsa da Stalin döneminin kanunlarını anımsatan bu özel uyarlamasını gerektirecek herhangi bir neden bulunmuyor.

Toplumsal cinsiyet gündeminin bu kanunlarla teşvik edilmesi aşına olunan bir modele işaret ediyor. Bu noktada Aile, Annelik ve Çocuktan sorumlu Devlet Duma Komisyonu tarafından sivil evliliğin mahkum edildiği eski denemeleri hatırlayabiliriz. Bu yolda cinsellik, çoğalma, eşitlik, toplumsal cinsiyet tehditleri haline dönüşüyor. Ama neden? Kime karşı ? Nasıl bir tehdit? Bu tehditler sadece kürtajın sayısını azaltmayı mı yoksa kürtajı, kürtaj yaptıranları mahkum etmeyi mi kapsıyor? Buna daha çok çocuk doğurabilecek kadınlar yoluyla uygulanan faydacı bir sosyal politika denilebilir mi? Ya da pedofiliyi azaltmak için geliştirilmiş bir fikir mi? Peki bu fikir dünyanın karmaşıklığını, basit çözümler bulmanın zorluğunu ve yetersizliğini hesaba katıyor mu? Uzmanları işin içine atmak ve kamusal tartışmalar ayarlamak gibi çabalar sarf edilmiş mi? Ya da bu sadece söylemsel sembolik bir silahın kaynak yaratma ya da maddi sonuç sağlama amacıyla üretimi, dayatılması mı? Böyle bir sembolik silahı sadece maneviyatla ilgili ahlaki argümanlarla ve Rus toplumunun özellikleri ile açıklamak yeterli midir? Kanuni yasaklamalar bu argümanların otomatik bir sonucu mudur? Tüm bu sorulardan sağlam gerekçeleri içeren asgari bir hukuki mantığın eksik olduğu görünüyor.

Gerekçelerin yetersiz olduğu yerlerde güç boşluğu dolduruyor. “Toplumsal cinsiyeti”, karanlık, belirsiz, sınırları olmayan, tehdit unsuru oluşturan öteki olarak kurgulamak karanlık belirsiz ve tehditkar bir reaksiyonu doğruluyor. Güç (Kanun gibi) seçici bir biçimde uygulanabilir. Tarihimizde bunun gibi pek çok deneyim yaşadık.

2012’de, Moskova’da siyasi olarak provokatif, doğaçlama gösteriler sergileyen bir feminist bir punk-rock kolektifi olan Pussy Riot, siyasi sahneye adım attı ve pek çok muhalif kümenin altını çizdi- seküler /dinsel, gelenek/post modern ve feminist, hatta kendini Putin ’in karşısında konumlandıran. Bunu yaparken de kimi, neyi, ne şekilde cezalandırmalı ve güç kullanımının sınırları ile ilgili sorular sordular.

Paralel bir karşıtlık kümesi, zıt bir politik anlam ile ruhani ve dinsel söylemde de bulunabilir. Bununla beraber bu karşıtlıklar bu yukarıdaki tartışmada bahsedilen üç aşamada da mevcuttu ancak halk tarafından fark edilmemişti. Buna karşılık, Pussy Riot eylemi çok daha görünür olmuş, basında uç tepkilerle karşılanmış ve bu punk-rock kolektifi kamuoyunda sert karşılık almıştır. Kolektifin üç elemanı “holiganlık”la suçlanıp tutuklandı ve iki yıl hapis cezasına çarptırıldı. Argümanlar tutarsız ve daha da önemlisi dini kurumlarının etkisi sınırları- özellikle de halk sağlığı, üreme, cinsellik, toplumsal cinsiyet ile ilgili konularda- belirsiz olunca güç üstün geliyor,

Rusya’da yapılan pek çok araştırma, anneleri destekleyen bugünün sosyal politikalarının etkilerinin çok zayıf olduğunu gösteriyor. Buna nüfus artışı amacıyla ikinci çocuk için verilen maddi teşviklerin sunulduğu demografik politikalar da dahil. Bununla birlikte bu kanunlar genç kadınların ve ailelerin gerçek ihtiyaçlarına cevap verdiği de söylenemez. Kadınlar hükümeti üreme ve çocuk sağlığı bakımı ile ilgili örgütlenme ve eğitimi gibi konularda yetersizlikler ve çocuk sağlık bakımı ve eğitimi gibi konularında eleştiriyorlar. Uzun yıllar maaşlı çalışma alanının dışında kalmış ya da çocuk sahibi olmayı (ya da birden fazla çocuk sahibi olmayı) reddetmiş kadınlar yalnız ya da aileleri ile çoğu zamanlarını bürokrasiyle savaşıyor, çocukları için yeterli destek almaya çalışarak geçiriyorlar. Gelecekte, anneleri gibi, yaşlı ve hasta anne babalarının bakımı için yalnız başlarına savaşmak zorunda kalacaklar. Devletten yeterli desteği alamazlar ve böyle bir beklenti taşımasalar da, belki de çelişkili bir biçimde, az da olsa bir kaynak aktarımı konusunda umurlarını yitirmiş değiller. İçinde bulundukları zor durumun fazlasıyla farkındalar ancak burada sorun meseleyi toplumsal cinsiyet eşitsizliği bağlamında görüp görmemeleri ve devlete, erkek partnerlerine ve akrabalık ağlarına bağımlılıklarını hangi koşullarda sorunsallaştırabilecekleridir.

Buraya kadar modern kent sakinlerinin kitlesel memnuniyetsizliği sosyal sorunların ve politikaların toplumsal cinsiyetleşmiş karakterine bağlanmadı. Ancak bu kadar karmaşık ve kaynak-yoğun problemlerin çözümlerinin güçlü ve sağlam sosyal ve aile politikalarını (toplumsal cinsiyet gibi) ve vatandaşların karar verme sürecine etkili katılımını gerektirdiği açıktır. Ancak devlete güvenmeyen ve güvenmek istemeyen genç kentli kadınlar, kabul edilebilir bir anne- iş dengesi kurmaya çalışırken, yine de hala devletin sosyal politikalarına bağımlıdır.

Bu politikalar yeni bir gündem oluşturmadığı ve yeni bir şeylere işaret etmediği sürece- bir başka deyişle politika farklı grupların temsil ve çıkarlarını kayda almadığı sürece- sadece belli, seçilmiş alanlara müdahale etmek, (belli gruplar ya da aile planlaması gibi, belli konular arasında desteğin el değiştirmesi), ahlakileştirmek (eşcinsellik ve kürtaj meselesinde olduğu gibi) ya da güç kullanmak (Pussy Riot’un durumu gibi) mümkün olabilir. Toplumsal cinsiyet karşıtı politikalar yavaşça ama emin bir biçimde formüle ediliyor. Bu süreçte doğum hızının düşmesi, yüksek kürtaj seviyeleri, aile istikrarsızlığı, eşcinsellik, azınlık hakları, tüm bunlar “toplumsal cinsiyet “ denilen ve batı etkisinin altında kalmış Rus destekçilerini temsil eden sinsi kavram üzerinden suçlanıyor. ■

> Ukrayna'da Halk Sosyolojisi için Beklentiler

Lidia Kuzemska, Lviv Üniversitesi, Ukrayna

Ulusal Kiev Mohyla Akademisindeki halk sosyolojisi konferansında kıdemli Ukraynalı sosyologlar soldan sağa: Svitlana Oksamytna, Valeriy Khmelko, Volodomyr Paniotto (ayakta), Andrii Gorbachyk, Evgeni Golovakha (konuşan), and Iryna Bekeshkina.

2 8 Mayıs 2012'de Ukrayna'da Kiev-Mohayla Academi ve Kiev Taras Shevchenko Ulusal Üniversitesi tarafından ortaklaşa düzenlenen, ISA başkanı Michael Burawoy'un açılış konuşmasını yaptığı halk sosyolojisinin ikilemleri konulu konferanstan karışık duygularla ayrıldım. Profesör Burawoy halk sosyolojisinin sosyolojiyi ve sosyologları toplumda hesap verilebilir kıldığına dikkat çekerek herkesçe bilinen dört sosyoloji türü modelini tanıttı. Halk sosyolojisi önemli konuları toplumsal tartışma düzleminde sunarak meşruluk kazandırmakta. Kısacası halk sosyolojisi bir tarafta bilgilerini paylaşmak isteyen sosyologların diğer tarafta ise sosyolojiyi dinlemeye ve hatta kullanmaya hazır halkların var olduğunu kabul eder.

Ana konuşma sonrasındaki paneldeki tartışma önde gelen Ukraynalı sosyologları ve bir Rus meslektaş, Elena Trubina'yı bir araya getirdi. Tartışılan konu Ukrayna'da halk sosyolojisi yapmanın ne anlama geldiği idi. Tartışmada halk sosyolojisi yapmanın önünde var olan engeller üzerine ortaklığa varılsa da halk sosyolojisinin geleceği üzerine fikir ayrılıkları yaşandı. Var olan engellere, zorluklara gelince tüm konuşmacılar Ukrayna sosyolojisinin hesap verilebilirlik

ve meşruiyet eksikliğine dikkati çektiler. Halk sosyolojisi sıklıkla geniş ilgisiz bir kesim için bilimin basitleştirilmesi olarak algılanıyor. Buna karşılık bir maddi kazanç kaynağı olarak görülen politika sosyolojisinin net hakimiyeti sosyolojinin geniş kitlelere karşı hesap verilebilirliğini kısıtlıyor. Buna ek olarak halkın zayıf konuşma becerisi ve karmaşık dil yüzünden sosyologlar ve halklar arasındaki ilişki - örneğin kısa ve çabuk cevaplara ihtiyaç duyan gazetecilerle - karşılıklı zahmetli bir hal alıyor. Sonuç olarak, halk maddi ve manevi destek elde etmek için güven ve meşruiyeti olmayan Ukrayna sosyolojisinin başarılarından ne haberdar, ne de bunlara ilgi duyuyor.

Bu karamsarlığa katılmamak geliştirici, mücadeleyi tetikleyici olabilir ancak bununla birlikte Ukrayna'da şu sıralar halk sosyolojisi çalışanların benim içimi rahatlattığını söylemeliyim. Bunların içinde Evgeni Golovakha ve Iryna Bekeshkina gibi saygıdeğer, deneyimli, televizyon ve dergilere sıklıkla katkıda bulunan sosyologlar olduğu kadar *Spil'*ne ("The Commons") dergisini çıkaran ve tüm ülkeyi dergideki makaleleri farklı kitlelerle tartışmak için dolaşan Kiev-Mohyla Academy'den genç araştırmacılar da var. Tüm bu etkinlikler Ukrayna'da halk sosyolojisinin var olduğunu gösteriyor. Şu anda bu iş yalnızca bireylerin ve küçük grupların inisiyatifine kalmış durumda olsa da, genç kuşak sosyologların daha çok görünürlük ve geniş katılımında büyük ölçüde yararlanacak gibi görünüyor. Sosyolojinin açıklık ve görünürlüğü ve bununla beraber sonuçlarının farklı toplumlar için faydaları Ukrayna'da sosyolojinin gelişmesi için gerekli. Yoksa kısıtlı insani ve finansal kaynaklara sıkışıp kalacak.

Bununla birlikte, halk sosyolojisi otonom bir sivil toplum için etkili bir destek olabilir. Biz ülkemizin imajını topluluklarla konuşarak ve sorunları üzerinde çalışarak - Profesör Yuri Yakovenko'nun benzetmesindeki doktorların gündelik görünümüler ardında gizli süreçleri keşfetmeye çalışmaları gibi - değiştirebiliriz (yani, değiştirmeliyiz). Yeni teknolojileri, yaratıcı fikirleri, genç girişimleri kullanarak Ukrayna halk sosyolojisi gelişebilir. Bu konferansın bizi bu yöne götüreceğini umut edelim. ■

> Romanya'nın Memnuniyetsizlik Kışı

**Cătălin Augustin Stoica ve Vintila Mihailescu,
Ulusal Siyasi ve İdari Bilimler Okulu (SNSPA), Bükreş, Romanya**

Üniversite meydanında Protestocular
Bükreş, Ocak 2012.
Fotoğraf Vlad Petri.

Küresel finansal krizin hayaleti 2008'deki genel seçimler ve 2009'daki cumhurbaşkanı seçimleri ile meşgul Romanyalı politikacılar tarafından çoğunlukla görmezden gelindi. Ancak, 2010 yılının başlangıcında Romanya ekonomik çöküntüyle karşı karşıya kaldı. Bunu önlemek için hükümet ve Başbakan Băsescu IMF ve Dünya Bankası'na çağrıda bulundular. Bu çağrı üzerine IMF ve Avrupa Birliği çok katı kurallar altında Romanya'ya borç vermeyi kabul etti. Bu ortam karşısında, Mayıs 2010'da, Romanya merkez sağ hükümeti bir dizi ağır tasarruf önlemi aldı: Kamu sektörü çalışanlarının maaşları' da %25 kesintiye gidildi, bazı emekli maaşlarında vergilendirmeye gidildi, bazı sosyal yardımlar azaltıldı, katma değer vergisi % 19'dan %25'e çıkarıldı ve binlerce kamu çalışanı işten çıkarıldı. Ekonomik kriz tasarruf önlemleriyle birleşince Romanya'nın özel sektörünü mahvetti ve olası yabancı yatırımcıları korkuttu.

Bu ekonomik sıkıntı sırasında eski ve muhtemelen unutulmuş rahatsızlıklar yeniden yüzeye çıktı. Yolsuzlukla mücadelede kanuni çerçevedeki bazı önemli değişikliklere rağmen, Romanyalıların çoğunluğu yeniden politikacılar ve devlet kurumlarında yaygın yolsuzluktan memnuniyetsiz oldu. Medya hikayeleri ve sivil toplum örgütlerinin raporları yerel ya da ulusal (seçilmiş) devlet memurları ile siyasi olarak bağlantıları olan big- time girişimciler (sözde "zeki çocuklar") arasında çok sayıda kanuna aykırı (sıklıkla şok edici) anlaşmayı ortaya çıkardı. Buna ek olarak, özel işletmeler kamu görevlilerinin ve diğer siyasilerin kar amaçlı davranışlarını yenilediler.

2010 ve 2011' de sendikalar ve diğer sivil toplum örgütleri merkez sağ hükümetinin politikalarını protesto ettiler ancak Romanya toplumunda 2012'nin başlangıcına kadar belirgin bir hareketlenme yaratamadılar. Ocak 2012'de, üç

haftadan daha uzun süreyle, binlerce Romanyalı Bükreş sokaklarını ve diğer 50 şehrin sokaklarını tuttular. Göstericiler acil servisin (The national Mobile Emergency Service for Resuscitation and Extrication, SMURD) kurulmasına yardım eden Filistin doğumlu Romanyalı doktor Reas Arafat'ın istifa etmesini protesto etti. Bu acil servis Avrupa düzeyindeki en iyi uygulamalardan biri sayılıyordu. Dr. Arafat bir televizyon programında Romanya başbakanı Traian Băsescu ile arasında geçen tartışma sonrasında istifa etmişti. Başbakan ulusal acil sağlık sisteminin özelleşmesini teşvik eden yeni sağlık kanun teklifinin kabulünü destekliyordu. Protestolar çoğunluğu polentunun patlamayacağına inanan eski hükümet koalisyonu, siyasi muhalefet ve alimleri sürpriz bir biçimde bir araya getirdi. *The Economist*'e göre (Romanya'da İsyan: Bükreş Savaşı, Ocak 16, 2012) bu son cümle Romanyalıların ülkenin tipik boyun eğiş, kabulleniş tavrını tarif etmek için kullanılmakta.

Raed Arafat'ın istifası tetikleyici bir olay oldu ancak protestocuların istekleri geniş bir konu yelpazesini kapsıyordu: eski merkez sağ hükümeti tarafından alınan tasarruf önlemleri süregelen ekonomik kriz, politikacılar arasında fark edilen yaygın yolsuzluk olayları, eski hükümet koalisyonunun insanların ihtiyaçlarına ve zor durumlarına ilgisizliği. Bazı yerel ve yabancı analistler bu protestoları birkaç nedenden dolayı indignados (öfkeli) hareketinin Romanya

versiyonu olarak addediyorlar. Bu benzetmenin nedenleri şöyle sıralanabilir. İlk olarak Romanya'daki memnuniyetsizlik sebepleri emekli maaşlarından sağlık hizmetlerine, kadınların çocuk bakım desteğinden, maaşlara, çevre meselelerine kadar farklılıklar içeren bir alana sahip. İkinci olarak Romanya gösterilerini destekleyen protestocular çok farklı sosyal geçmişlere sahip. Bükreş Üniversitesi meydanı ve diğer şehirlerdeki protestocu kalabalıkları emekliler, üniversite öğrencileri, işsizler, çok uluslu şirket çalışanları, futbol fanatikleri ("ultras" denilen), isim yapmış üniversite profesörleri, feministler, radikal sağ ya da popülist parti destekçileri, radikal sol gruplar, hipsterler, evsiz insanlar oluşturuyor. Üçüncü olarak, harekete geçmenin temel araçları internet, cep telefonu ağları ve televizyondur. Dördüncüsü, bazı memnuniyetsizlik temaları küresel ya da ulus aşırı karaktere sahipti. (örneğin, çevre meseleleri, kadın hakları, IMF politikaları ve finansal kurumların sorumsuz davranışları). Beşincisi bazı memnuniyetsizlik temaları direk olarak (İngilizce olarak) *indignados* ve Occupy Wall Street hareketlerinin sembolik mirasından ödünç alınmıştı. Bunu da ötesinde, dünyanın diğer tüm bölgelerindeki gibi, Romanya'da da, protestocular açık bir eleştirelilik ve tüm güncel politikacıların reddi etrafında birleşmişlerdi.

Eski merkez sağ hükümetin en üst düzey isimleri bu olayların önemini küçümsemeye ve protestocuları "beceriksiz, şiddet eğilimli gecekondu sakinleri", "solucanlar" ve "nevrotik bireyler" olarak adlandırarak onlara hakaret etmeye çalıştı. Buna karşılık, Ocak ayının sonunda, başbakan Emil Boc istifa etti, yeni sağlık yasası yasa teklifi geri çekildi, Dr. Arafat Sağlık Bakanlığı'nda Müsteşar olarak yeniden görevine getirildi ve yeni hükümet devlet sektöründe çalışanların maaşlarını arttırmaya çalışacaklarını duyurdu. Yeni merkez sağ hükümeti ancak birkaç ay görevde kalabildi ve muhalefet tarafından yapılan güvenoyu oylaması yüzünden düştü. Buna karşılık sayısal açıdan bakıldığında Romanya protestoları İspanya'ya göre çok daha küçük bir grup insanın dayanışması olsa da etkisi son derece güçlü oldu. Bazı analistlere göre Ocak 2012 olayları sivil katılımı yeni bir dönemin başlangıcına işaret etti.

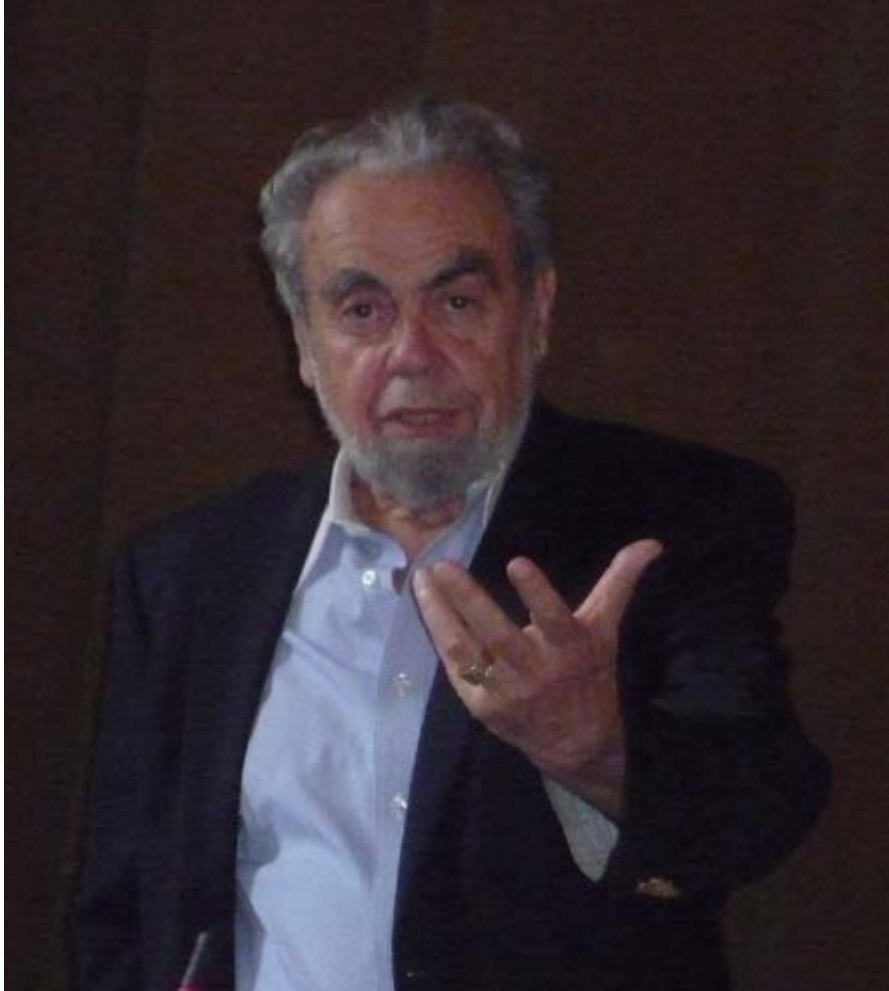
Diğer Romanyalı meslektaşlarla beraber (sosyologlar, antropologlar ve medya analistleri) Ocak 2012 Protestoları üzerine bir kitap oluşturduk- *Memnuniyetsizliğimizin Kışı: Romanya Protestoları- Ocak-Şubat 2012, - The Winter of Our Discontent: The Romanian Protests of January-February 2012*. Bazıları Ocak 2012 olaylarının derinlemesine analizini yapmak için çok erken

olduğunu söyleyebilir. Buna karşın biz, halk sosyolojisi yaklaşımı için son Romanya protestolarını incelemenin erken olmadığı iddiasındayız. Perde arkasındaki bu olaya karşılık bu sayımız kamusal meselelere bir sosyolojik analizle bakmayı sağlayarak daha geniş bir kitleye ulaşmayı hedefliyor. Daha ziyade Michael Burawoy'un halk sosyolojisi yaklaşımına paralel olarak, protestolarla sadece ilgili farklı bakış açıları ve fikirler sunmayı hedefledik. İlgili duyan okuyucular bu sayıya <http://www.proteste2012.ro/en.html> sayfasından erişebilirler. ■

> Küreselleşmenin Ötesinde Romanya Sosyolojisi

Ioana Florea, Bükreş Üniversitesi, Romanya

Delia Badoi, Bükreş Üniversitesi, Romanya, and EHESS Paris, Fransa

Michael Cernea, George Washington Üniversitesi (ABD), Romanya'ya sosyolojiye yaşam boyu katkılarından dolayı verilen seçkin bir ödülü almak için dönüyor.

yarar?" ve "Sosyolojik araştırmaya dayalı daha iyi politikalar nasıl üretilebilir?" soruları ise konferansın diğer odak noktalarını oluşturdu.

"Küreselleşme Ötesi? "başlığı ile konferans, niyetlendiği ve her bilimsel olayın olması gerektiği gibi, üç günlük bir tartışma platformu yarattı. İlk tartışma başlıktaki soru işaretiyle ilgiliydi- küreselleşme neden var, ne demek, "küreselleşmenin ötesinde" hayatlarımız nasıl değişti, gerçekte küreselleşmenin ötesinde ne yatıyor? sorularını barındırıyordu. Her iyi tartışmada olduğu gibi uçları açık kaldı.

Profesörler Michael Burawoy (California Üniversitesi, Berkeley), Lazăr Vlăsceanu, ve Marian Preda (Bükreş Üniversitesi) halk sosyolojisi üzerine bir tartışma başlattılar- kim ve neden halk sosyolojisine ihtiyaç duyar, diğer sosyolojilerle ilişkisi nedir, neler ortaya koyabilir, bunu nasıl yapabilir? Ve Micheal Burawoy'ın başlattığı tartışmayla ve Romanya sosyolojisinde yarattığı meselelerle (sorunlarla) ilgili şunları sorabiliriz... Sosyologlar gerçekten halkla konuşmaya yetkin mi ve eğer bu gerçekleşirse bu durum sosyolojiyi nasıl etkiler? Romanya halk sosyolojisiyle ilgili anlaşmazlık yaratabilecek tartışma Romanya Sosyoloji Topluluğunun

Akademik dünyada haziran ayı sınavların, değerlendirmelerin, dönem sonu konferansların gerçekleştirildiği, araştırma projeleri, yaz okulu başvurularının son tarihlerini içeren bir etkinlik ayı olarak bilinir. Bu gelenekten hareketle, haziran ayına biz de Romanya Sosyoloji Topluluğunun (Romanian Sociological Society- RSS) Bükreş Üniversitesi Sosyoloji ve Sosyal Çalışma Fakültesi'nde gerçekleştirdiği uluslararası konferansı iyi bir şekilde başlatmış olduk. 2008'de kurulan RSS, büyüyen bir profesyonel

organ olarak ülke çapında tüm sosyoloji bölümlerinden, 30'dan fazla çalışma grubu ve kolundan genç ve deneyimli sosyal araştırmacıları bir araya getiriyor. 2008'den bu yana Romanya sosyolojisinin kamusal durumuyla ilgili çok daha fazla tartışma yaşanmaya başlandı, özellikle RSS'nin Cluj-Napoca'daki ve en son Bükreş'teki aylık toplantılarından bu durum daha da görünür oldu. Bu yılki konferansın ana odağı sosyolojinin görevi ve yararlarını ana hatlarıyla belirtilmesiydi. "Sosyolojik bilgi araştırmacıların gerçekte ne işine

Bilimsel Komite Başkanı (President of the Scientific Committee of RSS) Lazăr Vlăsceanu tarafından ortaya atıldı. Vlăsceanu Romanya'da sosyolojinin halkla meşgul olmakta ve bilgilerini insanların hayatlarıyla bağlantılandırmakta yetersiz kaldığını söylüyordu. Konferansın başlangıcındaki özel oturumlar başka bir dizi tartışmayı tetikledi.

Bugün, sosyolojinin bilimsel bir alan olarak Romanya'nın sosyal ihtiyaçlarına nasıl cevap verdiği konusundan gün geçtikçe büyüyen eleştirel ve düşünsel bir görüş olduğunu söyleyebiliriz. Bu bağlamda Michael Burawoy'ın halk sosyolojisiyle ilgili konuşması sosyoloji mesleğinin Romanya'daki bugünkü durumuyla ilgili pek çok ilginç tartışma yaratırken, Romanya Sosyolojisinin halk nezdinde konumuyla ilgili aldığı pek çok eleştiriyi de su yüzüne çıkardı. Romanya'da halk sosyolojisi bir taraftan marjinalize olmuş gibi görünse de diğer taraftan arzulanan durumdadırlar çünkü sosyologlar halkla iletişim halinde olmalıdır. İyi bir halk sosyolojisinin anlamı ve varlığını tartışmaya başladığımızda ulusal sosyolojinin mirasları önemlidir. Dolayısıyla, sosyolog Michael Cernea'nın bu oturumda bize hatırlattığı gibi Romanya bir halk sosyolojisi geleneğine sahiptir -Dimitir Gusti tarafından 1921'de Romanya Sosyoloji ekolünde yaratılan "sociologia militans."

Bazı Romanya'lı sosyologlar Romanya'da halk sosyolojisini tarihsel sosyoloji teorisinde aradılar. Bir noktaya kadar Romanya sosyolojisi Sosyal teori ile sosyal pratiği bağlama meselesiyle karşı karşıya kaldı (Wright Mills'in terimiyle). Belki de ilk olarak yapmamız gereken ampirik araştırmayla sosyal teori arasında daha yakın bir bağ kurmak ve bu sayede Romanya'da etkili bir kamusal varlığa sahip olacak

güçlü profesyonel bir sosyolojinin temellerini atmak olmalıdır. Eğer Romanya'daki sorun sosyologların bir halk sosyolojisi yaratmamış olmaları ise, bu Romanya'nın kamusal alanla haşır neşir olan sosyologlarının olmayışından, tartışmaları zenginleştirecek, bilimsel açıdan derinleştirecek böyle bir ilişki, sorumluluk yaratılamamış olmasındandır. Michael Burawoy'ın dediği gibi, "sosyologlar sadece seçim zamanlarında varlar ve bundan sonra kayboluyorlar." Bu kesinlikle canlı bir Romanya halk sosyoloji için doğru yol olamaz!

Halk sosyolojisinin karşılaştığı zorluklar sadece Romanya için değil tüm ülkeler için önemli meselelerden. Başka yerlerdeki gibi, kamusal-bilimsel tartışmalardan korkan bir profesyonel sosyolojinin karşısına açık bir biçimde çıkmak bir hayli riskli olabilir. Profesyonel sosyoloji ile halk sosyolojisi arasında kalıcı bir gerginliğin var oluşu sosyologların kamusal alanla ilgilenmelerini zorlaştırıyor. Elbette sadece ilgilenmekten bahsetmiyoruz aynı zamanda bir sosyal değişim yaratmak için müdahil olmayı da kastediyoruz. Romanyalı sosyologlar da bu soruya tüm dikkatlerini vermiş durumdalar: "Sosyoloji sosyal hareketleri üretebilir mi? "Alain Touraine'nin" sosyolojik müdahale" ("Sociological Intervention") kavramsallaştırmasından hareketle halk sosyologları da sosyolojinin dünyayı değiştiremeyeceğini ama ancak işleyişini anlamaya yardımcı olacağını anlamalıdır. İyi bir halk sosyologu profesyonel sosyoloji ile fazlasıyla ilgilidir ve sosyolojik meseleleri farklı kesimlerin erişebileceği bir dile çevirmeye kendini adanmıştır.

Professor Jean-Claude Kaufmann (René Descartes Üniversitesi, Paris V) tartışmamızı normlar ve normalliğin yaratılması sorusuyla canlandırdı.

Yani makro bir bakış açısıyla gündelik hayatın mikro gözlemlerini birbirine bağladı. Professor Michael Cernea katıldığı Dünya Bankası Projelerinden hareketle Romanya sosyolojisinin kişisel bir hikayesini sundu. Bu sayede eskiye karşı yeninin, sosyoloji ve sosyal politikada yere karşı küresel sorunların tartışılacağı bir yol açmış oldu. Profesör Marian Preda küreselleşmenin ardında gizlenmiş sosyal riskler ve eşitsizliklerle ilgili tartışmayı canlandırdı. Bu tartışma gelecek nesillerce ödenmek zorunda olan dünyanın ve bugünün borçları, demografik değişiklikleri, tüketim toplumunun tehlikelerini içeriyordu.

Açılış konuşmalarındaki bu temaları ve katılımcıların korkutucu büyüklükte salonlarda gerçekleşen, ünlü profesörlerin özel oturumlarında bile soru sormaktan çekinmediğini düşünürsek konferanta yayılan tartışma dalgalarını hayal edebiliriz! Bunun yanı sıra her panelin (neredeyse 40 tane vardı!) kendi soru-cevap kısımları (Q&A session) vardı, ki bu başka bir tartışma dalgası yaratıyordu.

Son olarak çok önemli bir başka konu da, konferansa katılan genç sosyal araştırmacıların bu önemli küresel zamanın-yalnızca ülke içinden değil dünyanın her yerinden katılan meslektaşların buluşması - sunduğu fırsatlardan faydalanmayı bilmeleri oldu. Akademik fonlara kısıtlı erişimi olan Romanyalı öğrenciler için bu toplantı nadir karşılaşılabilecekleri bir özel bir durum, imkanı oldu. Romanya Sosyoloji Topluluğu çerçevesinde (RSS) yeni çalışma grupları kuruldu. Yeni ortaklaşa araştırma projeleri, yeni dergi sayıları, makaleler planlandı. Bu toplantı aynı zamanda ISI Bilgi ağının (ISI Web of Knowledge) akademik yazıları değerlendirmede tek el olusunun ciddi bir biçimde eleştirildiği bir ortam yarattı. Elbette biz de genç sosyal araştırmacılar olarak bu güzel eleştirel tartışmadan büyük keyif aldık. ■

> CriticAtac

Romanya'dan

Anti-Kapitalist Manifesto

Victoria Stoiciu, Ciprian Siulea, Mihai Iovanel, Ovidiu Tichindeleanu, Costi Rogozanu, Florin Poenaru, and Vasile Ernu, Critic Atac'ı temsilen

CriticAtac üyeleri: Victoria Stoiciu, Vasile Ernu, ve Ciprian Siulea Michael Burawoy'a kendilerini tanıtıyorlar.

Küresel Diyalog'un editörü Romanya gezisinde girişimci ve açık görüşlü bir grupla tanıştı. CriticAtac isimli bu grup "Komünizmin ardından Marksizm" isimli kalabalık bir dinleyici kitlesinin katıldığı bir panel düzenledi. Bu girişim Marksizmin Sovyet geçmişiyle ilişkisi yüzünden ağır bir biçimde değersizleştirildiği dünyanın bu bölümünü için dikkat çekişi bir çıkış olarak görülebilir.

CriticAtac 2010 Eylül ayında Bükreş'te kurulan sosyal, entelektüel ve politik bir gruptur. Grubumuzun sol ideolojiyi benimsediğini söyleyebiliriz. Ancak, parlak ve tek bir noktada toplanmış bir düşünce biçimi için birbirini arkasından vurabilecek bir grup, bir ideolojik grup değiliz. Temel amaçlarımızdan biri ifade edilemeyen, tekdüze, otoriter bir kamusal alanda

>>

aşınmış bir şey yerine yeni bir şey yaratmaktır, çoğul yapımızın bir nedeni de aslında budur.

Critic-Atac olarak bir akademik grup olmasak da akademik bağlantılarımız var. Bir internet platformumuz mevcut (www.criticatac.ro), ancak aynı zamanda online alanın dışına çıkıyoruz ve üniversitelerde toplantılar, seminerler, tartışmalar organize ediyoruz. Kasım 2011'de Romanya Sosyal Forumunu organize ettik. Bu forumla kamu malları, protesto biçimleri, demokratikleşme gibi toplumunuz için can alıcı meseleleri tartışmak için Romanya'dan tüm önemli grupları ve sosyal hareketleri bir araya getirdik. İnsanları sosyal ve politik meselelerle meşgul etmek için ve çöküşün eşliğindeki kamusal alana yeni dinleyiciler kazandırmak için çabalıyoruz. Bugün gündemi yazmak tahmin edilebilir bir azınlığın tekelindeyken pek çok insan sesten ve temsil hakkından yoksun.

Pazarın hevesli destekçileri, Romanya'nın bugünün ana akım entelektüelleri, halkı nasıl eğlendireceklerini ve insanı esir alan ama aslında hiç bir yere

götürmeyen kültürel piyasayı nasıl devam ettireceklerini öğrenmişler. Baskın başarı kıstasının mirasların ve oligopolistik anlaşmaların oluşturduğu entelektüel bir serbest piyasamız var. Ayrıca söz anti-komünizm, "Batılılaşma" "takıntısı, zorunlu "pro-kapitalizm", saldırgan seçkincilik konularına gelince ciddi bir kilitlenme, çözümsüzlük, anlaşmazlık içine giriyoruz. Bu terimler komünist rejimi çöküşünden beri, 20 yıldır bizi hiçbir yere götürmeyen aslında bunu pek de amaçlamayan bovarist terimlere benziyor.

Kamu gündemindeki temel konular ve bizim toplumumuzun asıl meseleleri olarak gördüğümüz konular üzerine söz söyledik. Eşitlik, kendi yolunu takip etmeye yönelik kişisel ve toplumsal haklar, ayrımcılık ve ayrıcalık, eşitsizlik ve fırsat eşitliği, işçi işveren ilişkileri, devlet- toplum ilişkileri, siyasal sistemin geleceği ve daha fazlası... Ayrıca amaçladığımız şey tüm bu konuları ulaşılabilir ve yerli yerinde bir biçimde tartışabilmek. Buna karşılık sahte kurumsal karşıtı aktivistlik, fanatik "çevrecilik" ya da moda olan sağlam savlardan yoksun tüketim karşıtlığı ile ilgilenmiyoruz.

Parti siyasetine katılmak istemedik. Bugünün siyasi sisteminin sınırlılıkları ve ayınselliği o kadar derin ki gerçek, samimi siyaset ancak alanının dışında yapılabilir. Siyaset kurumunun dışından siyasi bir etkimiz olsun istiyoruz. Ancak bunu siyasi sistemle yakın temasta bulunan ya da kamu politikaları ya da partilerle faydacı siyasi stratejiler lütfeden, öneren sivil toplum konumundan değil yapmak değil amacımız... Tüm bunlar sivil ve siyasalı birbirinden ayırmanın önemin gözden kaçırılan üst düzey oyunlar. Bunun yerine biz temsilci demokrasinin herkesi temsil etmesi gerektiği, siyasetin politik, teknoratik, entelektüel elitlerle sınırlandırılarak daraltılmaması fikrini acil bir ihtiyaç olarak siyasi denkleme dahil etmeyi amaçlıyoruz. Ve kamu politikaları için ayrıntılı öneriler tasarlamadan önce, bugünün bizi baskı altında tutan meselelerini incelediğimizi mercekleri radikal bir biçim yeniden şekillendirmeyi arzu ediyoruz. ■

> Sociopedia.isa'da Üç Yıl

Bert Klandermans,

VU-Üniversitesi, Amsterdam, Hollanda, ve ISA Finansal İşler Başkan Yardımcısı , 2002-2006

Birkaç yıl önce ISA Yönetim Komitesi makale özetlerinin basılabileceği bir yıllık sayı çıkarma ihtimalini tartışmıştı. Öneri bir kitaptan çok bir internet dergisi üretmekti. Bir kitabın üretiminin çok fazla zaman alacağından makaleler basılma zamanında güncelliğini yitirecekti. Ancak bir on-line dergi bir katkıyı hazır olur olmaz yayımlayabilir ve son tarihleri kaçırmış olmak bir sorun teşkil etmezdi. Michel Wieviorka, Bert Klandermans, and Izabela Barlinska bir araya geldiler ve Wieviorka'nın başkanlık projesine dönüşecek fikirlerini tartıştılar. Kenji Kosaka da aynı fikri geliştirdiği için kurucuların arasına katıldı. Sociopedia böylece doğmuş oldu.

Bu oluşumun ISA ile olan bağlantısını yansıtmak ve onu diğer inisiyatiflerden ayırmak için bilginin üretimi, yayılmasıyla ilgili yeni bir kavramla, "Sociopedia.isa" ile adlandırıldı. Kavram, iki kelimeyi en iyi şekilde bir araya getiriyor, Internet aracılığıyla hızlı yayınlama ve yaratıcı editörlük, hakemlik ile garantilenen bilimsel kalite. Deneyimli editörler ve akran değerlendirmeleriyle olabilecek en yüksek kaliteyi garantilerken Internet makale özetlerini son teknolojiye sağlamayı mümkün kılıyor. Yani, okuyuculara Sociopedia.isa, "yaşayan bir sosyal bilim" sunuyor. Site kullanıcılara en son değişiklikleri kapsayan ve düzenli olarak güncellenen girdilere erişimi vaat ediyor. Makale yazarlarından yazıları basıldıktan iki yıl sonrasında girdilerini güncellemeleri isteniyor. Bununla birlikte her girdi

ek bir tartışma bölümü içeriyor. İlk beş makale 3 yıl önce yüklendi. Başlangıcından beri Sociopedia.isa Protesto, Sosyal Çatışma, Cinsiyet Roller, Felaket Çalışmaları, Sağlık ve Hastalık, Diaspora, Bellek, Toplumsal Hareketlilik, Gündelik Hayat, Göçmen Ulus aşırılığı, Sekülerleşme ve dönüşümlülük gibi geniş bir konu skalasında 35 makale yayınladı. ISA üyeleri ISA şifrelerini kullanarak ISA web sitesinden ya da SAGE web sitesinden Sociopedia.isa'ya erişebiliyorlar. Her 3-4 ayda bir beş ISA makalesi ücretsiz olarak erişime açılıyor. Sociopedia.isa bugüne kadar binlerce kullanıcı tarafından ziyaret edildi.

Sociopedia.isa için katkılar sociopedia.isa.fsw@vu.nl mailine gönderilebilir. İlgilenenlere ISA web sitesinde bulunan Sociopedia Submission Procedures" linkine bakmaları önerilir. Tipik bir Sociopedia.isa makalesi bibliyografi hariç 7,000 kelimeyi geçmez. Makaleler İngilizce olmalıdır ama Sociopedia.isa yazarları makalelerinin yanında Fransızca ya da İspanyolca gibi başka dillerdeki kopyalarını da göndermelerini teşvik etmektedir. Bununla birlikte yazar çeviri makalenin İngilizce versiyonuyla birebir aynı olduğundan emin olmalıdır. Tipik bir Sociopedia.isa makalesi şu yapıya sahiptir: teorik yaklaşımların özeti, ampirik veriler, araştırmanın değerlendirmesi, teorileştirmenin ve araştırmanın gelecekteki olası yönüne dair tartışma. Makale üç öge ile bitirilmelidir. verilen referansların listesi, konuyla ilgili ek okumalara dair öneriler ("bu makaleyi okuyun çünkü ..ç ") ve yazarın 3 satır civarı kısa bir biyografisi.

Bert Klandermans Sociopedia.isa'nın editörlüğünü yapıyor . Yardımcı Editörler grubunu ise Devorah Kalekin-Fishman, Kenji Kosaka, Elisa Reis, Arturo Rodríguez Morató, and Henri Lustiger Thaler oluşturuyor. Kural olarak teslimler en azından dışardan 2 dış özetleyiciye gönderilmeli. Prensipite editörler son girişleri kabul edilene kadar yazarlarla çalışıyorlar. Bir makale Kabul edildiğinde bir kaç hafta içinde yayınlanıyor. 2013'ten itibaren her sene 8 ila 10 arası girişi *Review Issue of Current Sociology*'de (ISA'nın en çok referans verilen iki offline dergisinden biri- yayınlanmak için seçiliyor. Bu durum Sociopedia.isa'da yayın yapmayı daha da cazip hale getiriyor.

Bir başka yenilik de standart Sociopedia.isa özet makalesinin bir uzantısı olan Sociopedia.isa colloquium. Bu yine aynı editörlük ve akran değerlendirme sürecinin hakim olduğu deneyimli editörler ve akran değerlendirmeleriyle olabilecek en yüksek kalitenin sağlandığı bir iş olacak. Sociopedia.isa colloquium'da önde gelen ve donanımlı bir yazarın verili bir sosyolojik mesele ya da tema üzerine konumunu özetletip, temel makalenin yaklaşımını değerlendiren üç dört makale ile devam edecek. Üç, dört yorumcu eleştirel konuşmacı rolünü üstlenecek. Şu sıralar Henri Lustiger Thaler "Kozmopolitanizm", Devorah Kaleki ise "Duygular Sosyolojisi" üzerine kolokyumlar hazırlamaktalar.

Alaniyla ilgili özet yazmayı seven herkesi Sociopedia.isa için bir makale yazmaya ve göndermeye davet ediyoruz sociopedia.isa.fsw@vu.nl ■

> Herkes için Daha İyi Sağlık Hizmeti

Ellen Kuhlmann, Goethe Üniversitesi, Frankfurt, Almanya, RC52 seçilmiş başkanı (Meslekler Sosyolojisi Araştırma Komitesi),
Claus Wendt, Siegen Üniversitesi, Almanya, RC19'un yönetim kurulu üyesi (Yoksulluk, Sosyal Refah ve Sosyal Politika Araştırma Komitesi)
Ivy Bourgeault, Ottawa Üniversitesi, RC15 Başkan Yardımcısı (Sağlık Sosyolojisi Araştırma Komitesi)

Tüm vatandaşlar için daha iyi bir sağlık hizmeti, sosyal eşitsizliğe ve yoksulluluğa karşı savaşmada bir anahtar oluştururken dünya çapında siyaset yapımcıların gündeminde ön sıralarda yer alıyor. Pek çok farklılık olsa da, Dünyanın kuzeyinde ve doğusunda (Kuzey yarımkürede) yeni ortaya çıkan sağlık sistemlerinde de, Batının yerleşmiş sosyal devletinde de sağlık hizmetlerinin organizasyonu, geliştirilmesi, dağıtımı ve halkın bu hizmetlere erişimi iyileştirilmeye çalışılıyor. Bu çabalar sağlık personelleri için yeni yönetim biçimlerini de kapsıyor. Bu süreçte sosyal sorumluluk ve kamu servis sektörlerinin toplum sağlığı için ne derece önemli olduğu kendini kanıtlamış oluyor. Piyasalar ve yönetim günümüz finansal kısıtlama ikliminde önemli bir değer oluşturuyor. Bu noktada güç ilişkilerinin gerçekliklerine duyarlı, daha yaratıcı bir politika için acil bir gereklilik ortaya çıkıyor

Buenos Aires'de gerçekleşen ikinci ISA Forumu "sağlık politikası ve servisleri" alanlarını sosyolojik bir bakış açısı ile ele almak ve uluslararası bir yaklaşımın faydalarının altını çizmek için optimum bir şans oldu. (Bknz. *Current Sociology*, Özel Sayı, Temmuz 2012.) Bu yeni alan doğası gereği disiplinler ötesi olarak tanımlanabilir. Buna bağlı olarak

biz de sunum çağrımızı birleşik oturum adı altında yaptık. Aldığımız karşılıklar çok şaşırtıcıydı. Ev sahibi Araştırma komitemiz RC15 (Sağlık) ve Sosyal Politika Komitesi (RC19) sayesinde "herkes için daha iyi sağlık hizmeti" ortak oturumumuzu organize ettik. Öte yandan RC15 ve RC52 (Mesleki Gruplar) profesyonel yönetim üzerine bir ortak oturum düzenlediler. Tüm oturumlar makalelerle doluydu ve hepsi çok canlı tartışmalara sahne oldu.

“birleşik oturumlara büyük tepki”

Burada gerçekleşen oturumlar sağlık politikaları ve servisleri için nelerin önemli olduğunu ve uluslararası deneyimlerden neler öğrenebileceğimizi tartışabileceğimiz bir platform yarattı. Forumla ilgili daha da etkileyici hatta biricik olan şey, ortak oturumların farklı kıtalardan araştırmacıları bir araya getirmesi ve dilin sınırlarının çok dilli sunum ve tartışmalarla yaratıcı bir biçimde aşılması oldu. Katılımcılar Kuzey ve Güney Amerika'dan, pek çok Avrupa ülkesinden Nijerya'dan Güney Afrika'dan ve Japonya'dan gelmişti. Tartışılan temel konular çok geniş ve dinamik bir sektör olan sağlık sektöründe karşılaştırmalı

araştırmalar yapma meselesinin, bunun zorluklarını kapsıyordu. Burada daha karmaşık tipolojiler için önerilerde bulunuldu, makro ve mikro düzeyde araştırmaları bağlamanın ve geniş bir dağılımlı göstergeler kullanılmasının gerekliliğinden söz edildi. Konuşulan başka bir kilit mesele eşitsizlikler meselesiydi. Tartışmalarda sağlık hizmetlerine erişimde sürekli ve genişleyen uçurumla ilgili yeterince örnek verildi. Bu uçurumlar toplumsal cinsiyet eşitsizliği kadınların sağlık hizmetlerinden faydalanması, üreme haklarını içerirken aynı zamanda kültür, dil, mekan ve etnik kimlik gibi bu eşitsizlikleri yaratabilen etmenleri de kapsıyordu. Tartışmalarda ülkeler arası ortak temalar hakların gerekliliği ve sağlığa evrensel erişimin önemi, sosyal hareketlerin ve aktörlerin rolleri ve özel ve kamusal sağlık hizmetleri dengesinin değişmesi oldu. Tartışmaların bir başka serisinde de sağlık işletmelerinde insan kaynakları yönetimi konusunda profesyonel yönetimin karmaşıklığından ve daha etkili bir yönetimin gerekliliğinden bahsedildi.

Şüphesiz gerçekleşen ortak oturumlar var olan Araştırma Komitelerinin değerini fazlasıyla artırmış oldu. Yokohama için şimdiden köprüler bağlantılar kurmuş olarak, gelecek ortaklıkları heyecanla bekliyoruz. ■

> Portre: Ivan Varga, 1931-2012

Ivan Varga pek çok hayatı birlikte yaşadı. Bunlardan bir tanesi kendini ISA' ya özellikle RC22' ye (Din Sosyolojisi Araştırma Komitesine) sınırsız bir biçimde adanmışlığı kapsıyor. Varga'nın aşağıdaki kısa biyografisi karısı Eva Varga ve kızı Christina Varga tarafından yazıldı

| Ivan Varga Kingston Kanada'daki evinde.

Dr. Ivan Varga düşünceleri ne kadar tehlikeli olursa olsun ve ne kadar popülerlikten uzak olursa olsun inandıklarının arkasında durmaya devam etti. Varga Macaristan, Budapeşte'de asimile olmuş bir Yahudi ailesindendir. İkinci Dünya Savaşı sırasında, daha fazla yemek karnesi alabilmek için tutuklanma ve Tuna Nehrinde vurulma riskini göze alarak Yahudilerin için sokağa çıkma yasağı saatleri dışında sarı yıldızını takmadan dışarı çıkabiliyordu.

Rusların özgürleşme rüyasının baskıcı bir rejimin kabusuna dönüştüğünü görebilmek için yaşadı sanki. Ama hiçbir zaman dikkat çekmeme siyaseti izlemedi, hatta rejim hakkında eleştirel konuşmalar yaptı, yazılar yazdı. Tüm bu yaptıkları onu Macaristan'ın 1956 Devrimi'nde hedef haline getirdi. Polonya'ya kaçtı ve Macaristan'a dönmenin daha tehlikesiz olduğu zaman da adını ilerleyen zamanlarda da içinde olacak kara listede buldu.

Savaş sonrasında, Georges Lukács gibi aydınlarla çalıştı ve sonrasında doktorasını aldı. Eva Launsky ile 1961 yılında evlendi ve 1968'de kızları Christina dünyaya geldi.

İngilizce dahil pek çok dil bilmesi sebebiyle Ivan'ın ailesiyle birlikte Macaristan'ı bırakıp Tanzania Üniversitesinde ders vermesine izin verildi. Ancak dört yıl dolduktan sonra, Macaristan'daki bilinen ama gri bir geleceği Batı'da tamamen bilinmeyen belirsiz bir gelecek

için terk etmeye karar verdi. Ailesiyle birlikte elbiselerinden, Afrika eserlerinden ve eğitimlerinden başka yanlarına hiç bir şey almayarak Almanya'ya uçtular.

Varga Almanya'daki üniversitelerde bir yıl eğitim verdikten sonra Kingstom'daki Queen Üniversitesi'nde sosyoloji eğitmeni olarak işe başladı. Burada 1996 yılında emekli olana dek kaldı ve yine bu dönemde Ordinaryus Profesör unvanını aldı.

Kariyeri boyunca, sanat, kültür, din sosyolojisi ve daha sonrasında ilgi duyduğu beden sosyolojisi üzerinde çalıştı. İçlerinde Harvard Dünya Dinleri Araştırma Merkezi Harvard's (Center for the Study of World Religions)'nin de bulunduğu, tüm dünyadan sosyologların ve Fransa ve Macaristan'dan araştırmacıların katıldığı bir uluslararası forumda görev aldı.

Emekli olduktan sonra uluslararası yayınlarda yazılar yazdı editörlük yaptı, yurt dışında konferanslar düzenledi, konferanslara katıldı. ISA'daki on yılı aşkındır sürdürdüğü – ve özellikle Din sosyolojisi Araştırma komitesindeki -görevini devam ettirdi,

Bu dönemden sonra Araştırma komitesi'ndeki başkanlık süresi bitti ve Onursal başkan ilan edildi. Ölümüne kadar bu görevini sürdürmüştür. ■

> Açık Erişim

**Jennifer Platt, Sussex Üniversitesi,
UK ve ISA Yayınlarından Sorumlu Başkan Yardımcısı, 2010 - 2014**

Açık erişim başlangıç noktasından hızla yayılan ve sosyal bilimlere yaklaştıkça bazı tehditler getiren bir hareket. Temel fikri basit ve çekici: herkes makalelerde yer alan araştırma verilerinden yararlanabilmeli. Hareket için önemli bir durum, fen bilimcilerden yayıncılara talep edilen uçuk ücretler ve yayıncıların karlarına karşı kızgınlıklarının Elsevier Dergileri boykotuna neden oluşuydu. Yeni İngiliz hükümet politikası için hayati yeni bir ideolojik tema ise devlet fonlu ürünlerin devletin vatandaşlarına ücretsizce erişilebilir olması gerektiği oldu. Buna bağlı olarak, işletmelerin özellikle bu erişimden faydalanacağı ve bu sayede ulusal ekonomik gelişime katkıda bulunacakları söylendi. Bunun üzerine İngiltere ve Amerika'daki temel finansal kaynaklar artık finanse edecekleri araştırmanın sadece okuyucuların ücretsiz erişim sağlayabileceği dergilerde yayınlanmasını istemeye başladılar- dolayısıyla dergilere de varolan uygulamalarını değiştirmeleri için baskı uygulamaya başladılar.

Şu anda normal sistem yayıncıların dergi üretmesi ve dergilere erişimin bir üyelik ödemesiyle gerçekleşmesi üzerine kurulu. Çoğunlukla bu üyelik ücreti üniversitelerce ödeniyor ve bu da dergiyi üyeleri için ücretsiz erişime açık hale getiriyor. Ana yayıncıların üyelikleri tek tek değil büyük paketler halinde kütüphanelere satması,

dergilerin çoğuna erişimi mümkün kılarsa da büyük bir maliyet getiriyor ki bu da durumu daha da karışık hale getiriyor. Makalelerin yazarlarına para ödenmiyor ve hayli fazla ücretsiz emek sonuç olarak üniversiteden çıkıyor. Ancak üretim sürecinin de üzerinde durulması gerek kayda

“Açık Erişimin ISA için Ağır Uygulamaları Olabilir”

değer masrafları olduğunu kabul etmek gerekiyor.

“Açık Erişim” için iki geniş alternatif model sıklıkla tartışılıyor. “Altın modeli” yazarların (üniversite ya da araştırmanın fon kaynağı anlamına gelebilir) basımın masrafını karşılamak için belli bir miktar ücret ödedikleri ama makalelerin okuyuculara ücretsiz olarak açık olacağı bir sistem oluşturuyor. “Yeşil model” ise yazarlara bir ödeme yaptırmazken makalenin bir kısmının görülebilmesi için depozito ücreti koyuluyor, 6-12 ay süreli bir kısıtlamadan sonra (aslında bu süre doğa bilimlerinin hızıyla kıyaslanınca çok uzun görünüyor) sonra makaleyi

erişime açıyor. Bununla üyelik için özendiricilik hedefleniyor. Her iki modelde de yazarlar işleriyle daha çok okuyucuya ulaşabilirken okuyucular da daha çok ürüne erişme imkanına sahip olabiliyor. Ama bu durumun başka ne gibi etkileri olabilir?

•Altın: Fakir Ülkelerdeki yazarların çoğu uluslararası bir finansal destekçi bulamazlarsa zengin ülkelerin sağlam dergilerinde yayın yapma şansına sahip olamayabilecek. Sosyolojide yapılan araştırmalar otomatik olarak finansal kaynak edinilerek yapılamıyor. Yazarların böyle bir kaynak olmadan giderlerini karşılayıp karşılayamayacakları belirsiz. Bu nedenle özellikle fakir üniversitelerden gelen yazarların - zaman zaman zenginler üniversitelerden gelenlerin bile- yayınları okullarının yönetimleriyle sınırlandırılmış olacak. Artık üniversiteler yayın kaynaklarına erişim için para biriktirmek zorunda kalacaklar ancak bu parayı araştırmaları desteklemek için kullanmama ihtimalleri de çok yüksek. Bu da var olan araştırmaların azalacağı ve yapılan işlerin çok daha taraflı olacağına işaret ediyor.

•Yeşil: Eğer uygulanan ambargo yeterli sayıda kütüphane ve okuyucuyu dergilerin içeriklerine daha erken erişim için ücret ödemeye teşvik etmezse, kimse yayın masrafını ödememiş olacak. (Sosyal Bilim makalelerinin yarısı için bir yıldan uzun bir süreyi kapsıyor). Dolayısıyla

>>

yayıncılar altın modelini tercih etme eğilimindedir. ISA gibi yazarın ödeme yapmasını kabul edilebilir bulmayan bilgili topluluklar aynı zamanda diğer etkinliklerde de destek kaynağı olan yayınların gelirlerinin önemli bir kısmını kaybedebilirler

Bu temel modellerin burada çok detaylandıramayacağımız başka türleri de mevcut. Bazı makaleleri erişime açmayıp bazılarını açabilen "Melez" dergilerin de olabileceği kabul ediliyor; Amerikan Sosyoloji Derneğinin bugünkü politikası da bu yönde. Bazı dergiler tersine bir teşvik

yolu izleyip destek almayan makaleleri erişime açmayı tercih de edebilir. Ulusal İngiliz Araştırma Komiteleri (British National Research Councils) şu anda yalnızca basılmış makalelerin ücretsiz erişimini değil yeniden analiz edilebilmesi için makalelerin her birinin verilerine de erişilmesini istiyor. Bu noktada sosyal bilimlerde gizlilik meselesi nasıl halledilecek?

ISA net bir biçimde uluslar arası misyonuna uygun bir politika geliştirmeli. ISA dünya genelinde sosyolojide bu işlerin nasıl ortaya çıktığının bilgisine erişirse bu politikayı

geliştirmesi çok daha kolay olabilir. Bildiğimiz gibi bazı yerlerde dergi yayınlama ve bunun için fon sağlama sistemi Avrupa ve Kuzey Amerika'daki standardından farklı olabiliyor ve buralarda tartışma tahmin edebileceğimizden çok daha fazla soru ortaya çıkarabiliyor. Siz de bize bulunduğunuz bölgeden bu durumun, işleyişin nasıl görüldüğü bildirir ve ISA politikasının ne olabileceği konusunda fikirlerinizi beyan ederseniz minnettar oluruz. Görüşlerinizi bu adrese gönderebilirsiniz j.platt@asussex.ac.uk ■

> Hint Editör Takımını Tanıyalım

Ishwar Modi, Hindistan Sosyoloji Derneği Başkanı, ve ISA Yönetici Kurul üyesi, 2010- 2014

Küresel Diyalog'un İran editör takımıyla ilgili yazıyı okurken (GD 2.4) hemen hemen hepsinin lisans ya da lisans üstü öğrencisi olduğunu öğrenmek beni çok şaşırttı. Onlara kıyasla, Hint takımının üyeleri daha yaşlı ve deneyimliler. Takımınızın temel hedefi disiplinin karmaşık teknik dilinin Hintçe çevirisinde- zaman zaman zor bir iş olsa da- belli bir standardı sağlamak oldu. Ülkedeki diğer üniversitelerden bazı meslektaşlarımızın Küresel Diyalogun Hintçe versiyonunun öğrencilerince yapılan çevirilerde (Küresel diyalogun İngilizce versiyonundan Hintçeye çevrilisinde) bir model, bir örnek olarak kullanıldığını ve kıyaslama yaparak kendilerini geliştirecekleri noktaları fark ettiklerini öğrenmek bizi şaşırttı ve memnun etti. Buna karşılık içerdiği enteresan bilgilendirici ve aydınlatıcı küresel materyalin de etkisiyle "Küresel Diyalog"un hem İngilizce hem de Hintçe versiyonlarının Hint Akademik çevrelerinde de artan bir biçimde konuşulduğunu söylemeliyiz. Bu nedenle hepimiz Küresel diyalogla olan işbirliğimizden çok büyük bir memnuniyet duyuyoruz. ■

Profesör **Ishwar Modi** Hindistan'daki is Boş Zaman Çalışmaları'nın (Leisure Studies) kurucusudur. Şu an Hint Sosyoloji Derneğinin Başkanlığını ve Uluslararası Hint Sosyal Bilimler Derneğinin başkanlığını yapmaktadır. Aynı zamanda ISA'nın Yöneti Kurulunun üyesidir... 2010 yılında ISA Boş zaman Sosyolojisi (Leisure Sociology) Araştırma Komitesi başkanlığına yeniden seçilmiştir. (2010-2014). Emekli olduğu 2000 yılında Jaipur 'daki Rajasthan Üniversitesi, Boş Zaman ve Turizm Araştırmaları merkezinde kurucu başkanlık görevini sürdürmekteydi. Sonrasında Hint Sağlık Yönetimi Araştırmaları Enstitüsünde konuk profesör olarak görev yapmıştır. Hint Boş zaman Araştırmaları Derneği'nin kurucu başkanıdır. Dünya Boş Zaman Organizasyonundan hayat boyu onur üyeliği almıştır ve şu anda Dünya Boş Zaman Akademisi'nin kurucu üyesidir ve yöneticisidir. Pek çok ulusal ve uluslararası konferans düzenlemiştir. Editör, yazar ve ortak yazar olduğu sekiz kitabı bulunmaktadır.

Rajiv Gupta, Jaipur'daki Rajasthan Üniversitesinde profesör ve bölüm başkanı olarak görev yapmaktadır. Marxist sosyolojinin önde giden öğrencilerindendir. Hint Sosyal Bilimler Derneği tarafından 2007 yılında D.P. Mukerji Sosyal Bilimler Bursu Ödülü ile onurlandırılmıştır. Son olarak ders kitapları sosyolojisi üzerine bir araştırma yürütmüştür. "Eğitimin Toplumsallaştırılması ya da Toplumsallaştırma Eğitimi" isimli (Communalization of Education or Education of Communalization) kitabı ulusal bir tartışma yaratmış ve sağcı siyasi partileri rahatsız etmiştir. Hint toplumunun öncü bir gözlemcisi olarak, tarımsal ilişkiler, aile içi şiddet, sendikal hareketler, kentsel gelişim, eğitim ve akademi inceleme alanları arasındadır. Doktora çalışması akademik entelektüellerin Hint toplumunda oynadıkları rol üzerinedir. Bir halk sosyologu olarak, neo-liberalizm karşıtı hareketler dahil olmak üzere pek çok toplumsal harekete katılmıştır.

Rashmi Jain, Rajasthan Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde ders vermektedir. . Değişim ve iletişim, Küreselleşme çalışmaları, Hukuk Sosyolojisi, Boş zaman çalışmaları, Avrupa çalışmaları ilgi alanlarını oluşturur. Ayrıca Sosyal Çalışma Bölümü'nde yüksek lisans seviyesinde yapılan alan çalışmalarını koordine etmektedir. Halen Rajasthan'da "Küreselleşme etkisinde toplum ve kültür" başlıklı bir proje'de çalışmaktadır. Kentsel Gelişimle İletişim: Stratejiler ve Alternatifler (Communicating Rural development - Strategies and Alternatives) de dahil olmak üzere pek çok yayınlanmış çalışması bulunmaktadır. Akademik kariyerinin yanı sıra, muhtaç kadınların sesi olmuş ve bu konuda pek çok sivil toplum örgütü ile ortak çalışmalar yürütmüştür.

Uday Singh son 6 yıldır Ishwar Modi'nin dinamik liderliğinde Uluslararası Hindistan Sosyal Bilimler Enstitüsü ile çalışmaktadır. Rajasthan Üniversitesinden Ekonomi Yönetimi ve Finansal İşletme dalında yüksek lisans derecesine sahiptir. Küresel Diyalog'un çevirmenliğini yapan Singh dünyada olup biten sosyolojik olaylar, olgularla ilgili pek çok şey öğrenmekten son derece heyecan duymaktadır.

> Sınırlarda Yaşamak

Alexia Webster, Fotoğrafçı, Edward Webster, Witwatersrand Üniversitesi, Güney Afrika, RC44 (İşçi Hareketleri Araştırma Komitesi) Eski başkanı

Johannesburg şehir merkezinde yaratılan işlerin çoğu ancak günü kurtarabilecek işler ya da kayıt dışı ekonomi olarak bilinen istikrarsız işlerdir. Bunlara berberliği, sokak satıcılığını, yolun kenarındaki taksileri temizleten kadın erkekleri, evde ya da ruhsatsız meyhanelerde çalışanları ya da kağıt metal toplayıcılarını örnek verebiliriz.

Bu enformel çöp geri dönüşümcülerinden birinin, siyah yaşlı bir kadının bir geri dönüşüm merkezine gidişinin resmini çekmiştik. İlk olarak arkasında taşıdığı yükten onu tanımlayamadığımızdan bir hayalet gibi görünmüştü bize. Ama dikkatli bir biçimde bakarsanız geri

dönüştürülecek çöplerin torbasının altında ezilmiş bedeninin parçalarını görebilirsiniz. O umutsuz bir kurban değil aslında üretici bir işçi. Günde on saatini kağıt toplamaya ayıran ve daha sonra onları Johannesburg sokaklarında sırtında taşıyan ve geri dönüşüm merkezine satan bir işçi. Geleneksel anlamda bir iş değil bu aslında, bir yaşama stratejisi. Büyük çok uluslu şirketlerce satın alınan geri dönüştürülebilen kağıtla yalnızca değer üretmiyor aynı zamanda sokakları da temizliyor. Bu “yeşil” işle günde beş dolar civarında bir gelir elde ediyor.

Bu enformel işçileri tanımlayan bir özellik serbest meslek sahibi olmaları. Geleneksel işlerden çok

farklı bir ekonomik etkinliklerle meşgul olarak şehirde başarılı bir ekonomik alanı dolduruyorlar. Bu enformel aktivitelerin ortaya çıkışı sosyolojinin karmaşık bir biçimde sunuluşuna neden oldu. 1950’ler ve 1960’larda modernleşme teorisinin teleolojik görüşü takip edilerek, dinamik endüstrilerin şehirlere hızlı insan akışını 19.yüzyıl Avrupa’sında olduğu gibi sindirebileceği varsayılıyordu. Ancak böyle olmadı. Buna karşılık gelişen dünyanın kenti nüfusu bir biçimde artış gösterdi, ve formel işlerden çok küçük çaplı enformel ekonomik aktivitelerle varlığını sürdürmeye çalıştı. Bu fotoğrafta görünmez olsa da fotoğrafladığımız kadın tüm dünyada büyüyen “risk altında” işçi sınıfının bir parçası aslında. ■